

SIEVIETES CĪNĀ PAR CILVĒCĪGĀM TIESĪBĀM, PAR BRĪVĪBU, MIERU UN DEMOKRATIJU

Cilvēces vēsture bagāta daudzām un dažādām cīņām: no laika gala cilvēki centušies pēc brīvības un labākas dzīves, tautas — pēc nacionālas patstāvības, apspiestās darba ļaudis šķiras — pēc sociālās taisnības, pēc atbrīvošanās no apspiedēju ekspluatācijas. Un visai šai cilvēces gadsimtu cīņu vēsturei kā sarkans pavediens cauri vijas sievietes cīņa par cilvēka cienīgu vietu dzīvē, par pilnvērtīgu cilvēka tiesībām. Pašīstot šodien vēstures grāmatas, mēs tajās atrodam daudz melnu lapušu, un viens no lielākajiem kauna traipiem tajās ir sieviešu nožēlojamais un beztiesiskais stāvoklis dažādos laikmetos un iekārtās līdz pat mūsu dienām. Un kā visas cīņas, arī sieviešu cīņa par līdztiesīgu stāvokli dzīvē blakus vīrietim guva uzvaru tikai Lielajā Oktobra socialistiskajā revolūcijā, kas ģeniāli atrisināja un realizēja visus cilvēces sasāpējušos jautājumus.

Sieviete — cilvēks, un nav nekā tāda, kas mazinātu viņas cilvēcisko godu, vē, vairāk sieviete — māte, mēs nevaram iedomāties bez viņas cilvēces attīstību. Un lūk, paraugoties pagātnē, mēs redzam viņu nicinātu un vajātu, no sabiedrības izstumtu, nolādētu, iztirgotu kā kuru katru precī un pat sartos dedzinātu. Pagātnē... Un kāds ir sievietes stāvoklis šodien daudzās «eiropiskās» un «amerikāniskās» kultūras zemēs, kurās vēl līdz šai dienai valda kapitāls? Ja arī Anglijā šodien nevaļ sieviete un Amerikā nekurina sārtus «raganus» dedzināšanai, taču viņu joprojām uzskata par mazvērtīgāku radījumu iepretim vīrietim, viņai nav tiesību par līdzvērtīgu darbu saņemt līdzvērtīgu atalgojumu, viņai liegts ceļ daudzus profesiju apgūšanai, viņa nevar piedalīties savas valsts dzīves vadīšanā. Ja pašu zemēs — angļu, franču, amerikāņu — sievieti šo zemju civilizētie barbari uzskata tikai par nepilnvērtīgu cilvēku un vīrieša baudas objektu, tad kā kvalificējama viņu apiešanās ar koloniālo tautu sieviešu kārtas pārstāvē, kas šobaltdien ir verdzenes baltā kunga kafijas plantācijā vai zīda vērpūvē — pērkama un pārdodama kā darba lops, ja ne kā to pašu viduslaiku barbarisko tikumu turpinājums 20. gadsimtenī.

Neapskauzams ir darba sievietes stāvoklis kapitalistiskajās zemēs: grūti dzīvot, ja nezini, ko šodien līkt podā, jo vīrs var nopelnīt tikai nabaga grašus vai vispār kļūst bez darba, bet izsalkušie bērni prasa: «Māmiņ, maizi!». Amerikā, lai samazinātu pārtikas produktu cenas, Trumens pagājušajā gadā ieteica strādniekiem gavēt: otrdienās neēst gaļu, ceturtdienās — putnus un olas. Strādnieku sievas uz to atbildēja: «Galū galā pilnīgi vienai, kad gavēt — otrdienās vai ceturtdienās. Galvenais, ka mājās nav gaļas un nav naudas, par ko to nopirkt». Vēl neapskauzamāks tas ir paverģotajās zemēs, kur ekspluatācija ir divkārtīga, Indijas zemniece Mini Roja Čandhari 1946. gadā rakstīja Bengalijas premjerministram: «Atbrauciet ciemos pie mums uz mūsu sādzu. Vispirms jūs šeit redzēsiet pusmūža sievietes ar izsalkušiem bērniem uz rokām — viņas meklē darbu... Bērni mirst no piena trūkuma, bet tie, kuri vēl ir dzīvi, nelīdzinās cilvēcei radījumiem». Tāda izskatās angļu un amerikāņu izslavētā «civilizācija», ko viņi realizē savās mājās un vēl neatlaidīgāk eksportē uz citām zemēm.

Bet vēsturē ir arī neskaitāmi piemēri, kas rāda, ar kādu varonību un pašaieliedzību sievietes gājušas cīņā par cilvēcīgām tiesībām sev, par labāku dzīvi, par brīvību, mieru un demokrātiju. Neskatīsimies tālu atpakaļ — pēdējie gadu desmiti ir spilgtiem notikumiem bagāti. Un viens no spilgtākajiem ir krievu un daudzo bijušās carskās Krievijas tautu sieviešu varonīgā cīņa Oktobra socialistiskajā revolūcijā un pilsoņu kara frontēs, kopā ar vīriem un brāļiem, pret neskaitāmiem jaunās padomju iekārtas ienaidniekiem, iekārtas, kura, kā to formulēja Lenins, savas pastāvēšanas pirmajos mēnešos sieviešu atbrīvošanas labā paveica «tik daudz, cik 130 gados nepaveica visas pasaules progresīvās, izglītotās «demokrātiskās» republikas kopā». Kopā padomju varas pirmajām dienām Padomju Savienības sievietēm nenākas prasīt no valdības vienlīdzību ar vīrieti, tiesības uz darbu, izglītību, mātes tiesību aizsardzību — pat valsts iekārta nosaka viņām šīs tiesības. Tāpēc arī, kad cilvēci draudēja vācu fašisma briesmas, kad hitleriskie laupītāji iebruka mūsu zemē, kopā ar vīriem, brāļiem un tēviem savas socialistiskās Dzimtenes sargu vietās stājās arī padomju sievietes: gan fabrikās un rūpnīcās, pašaieliedzīgā darbā gatavojot cīņtājiem ieročus, gan kolchozu laukos cīnoties par augstlām ražām, gan tieši ar ieročiem rokās frontē un partizānu cīņās.

Padomju sieviešu varonardbi Lielajā Tēvijas kara frontēs iedvesmoja cīņai visu apspiesto zemju sievietes. Franču, grieķu, dienvidslavu, albanu partizānes, dodoties kaujā operācijās pret vācu, itāļu un pašmāju fašistiem, atcerējās Zofijas Kosmodemjanskas, Līzas Čaikinas, Marītes Melnikaites gaišos varonīgos tēlus. Padomju sieviešu patriotiskais piemērs uzmundrināja Epiras zemnieces, kas izsalkušas, puskailas, pārvarot sniegoto kalnu grēdas, piegādāja patronas grieķu patriotiem, strādāja kā medmāsas, cīnījās ar šautenēm un granatām rokās. Zofijas Kosmodemjanskas varonardbis iedvesmoja Helenu Stafopulosu; kādas demonstrācijas laikā Atenās viņa gāja demonstrantu pirmajās rindās, viņai uzbrauca vācu tanks un sašķaidīja zem kāpurķēdēm. 23 gadus vecā partizāne Atene Galpaki, notiesāta uz nāvi, rakstīja: «Es esmu stiprāka par bēdēm, es taču esmu komuniste» — vai viņas varonardbis nesaucas ar «Jaunās gvardes» cīņtāju — Uljas Gromovas, Līdas Sevcovas un citu varonardbiem? Visa Spānija pazist «Trīspadsmit rozes» — trīspadsmit meitenes — antifāšistes, kuras kādu ritu frankisti nošāva Las Ventas cietumā tāpēc, ka viņas cīnījās par brīvību sev un savai tautai, gribēja dzīvot tā, kā dzīvo brīvā padomju sievietē.

Padomju Savienības sieviešu cīņas un darba cildeno piemēru iedvesmota, aug un plešas plašumā visas pasaules progresīvo sieviešu kustība par savu un savas tautas atbrīvošanu no kapitāla apspiestības, par mieru, brīvību un demokrātiju, vienojoties zem Starptautiskās sieviešu demokrātiskās federācijas karoga. Tā ir varena kustība, kurai liela nozīme visas pasaules progresīvo spēku cīņā pret starptautisko reakciju, pret jauna kara kurnātājiem. «Mēs esam kaut kas pilnīgi jauns, — teica Federācijas izpildkomitejas priekšsēdētāja Kotona kundze Federācijas pirmajā sesijā. — Mēs pārstāvam kustību, kuru nevar apturēt». Kā lai aptur kustību, kura cīnās par mieru un taisnību, kura ar saviem cēlajiem lozungiem saista visu zemju un tautu apspiesto sieviešu cerības!

«Sievietes, strādnieces, zemnieces, kalpotājas, rakstnieces, ārstes, aktrises! Aterieties, ka jūs darbu un jūs dzīvi apdraud jaunās agresijas biedri! Atmaskojiet jauna pasaules kara kurnātājus, cīnieties pret tiem, kas mēģina sašķelt demokrātisko spēku vienību — pret fašistiem un viņu atbalstītājiem!

Sievietes — mātes! Aterieties, ka pastāv reakcijas spēki, kuri laupīšanas nolūkos cenšas iznīcināt jūs bērnu!»

Padomju sievietē iet šīs progresīvās cīņas priekšgalā, pašaieliedzīgā darbā kopā ar visu tautu ceļot mūsu Dzimtenes godu un varonību, stiprinot, krāšņojot un ceļot uz augšu visu mūsu dzīvi, mūsu padomju valsti, kas šodien ir visu apspiesto cerība un gaismas stārs viņu tumsas valstībā. Pieminot un cildinot šodien viņas, mūsu izcilās sievietes — cīņtājas, stachanovietes, kolchoznieces, zinātnieces, sabiedriskās dzīves, kultūras un mākslas darbinieces, kuru vārdus pazīst visa tauta, pirmām kārtām pieminēsim un cildināsim padomju sievieti māti, to, kas mūsu bērniem deva dzīvības elpu, to, kas ir mūsu zemes neskaitāmo un daudzveidīgo talantu audzinātāja un kopēja, to, kas mūsu Dzimtenes grūtāji brīdī, kad zemei uzbruka ienaidnieki, nešaubīgi sūtīja cīņās savus dārgākos dēlus un meitas ar stingru pieteikumu: «Izturēt cīņu un uzvarēt», to, kuras gaišais tēls iedvesmo mūs šodien dzīvē un darbā.

Oktobra socialistiskās revolūcijas rezultātā sievietē pie mums, kādreiz carskajā Krievijā tāpat beztiesīgā, verdzinātā, ģimenes jūgā nospiestā, kā tas līdz šai dienai vēl ir kapitalisma zemēs, kļuva par līdztiesīgu sabiedrības locekli, aktīvu komunisma celtniecības darbinieku. Tikai padomju demokrātija deva sievietei pilnīgu atbrīvošanu. Lūk, kāpēc padomju sievietē tā mīl savu socialistisko Dzimteni. Lūk, kāpēc katrs panākums, kas dara godu Dzimtenei, pilda ar lepnomu un gandarījuma jūtām padomju sievietes sirdi. Skaisti un aizkustinoši to apraksta pasaules čempione slīdskriešanā Marija Isakova, pastāstot savus pārdivojumus pēc uzvaras sacīkstēs Helsinkos: «Vīrs slīdlauka uzviņas mūsu mīļās Dzimtenes lepnais karogs, un svinīgi skan Padomju Savienības himnas cildenā melodija. Es paslepus, caur prieka asarām, skatos uz savām draudzenēm un redzu, ka viņas arī nevar noslēpt savilņojumu. Āi, cik priecīgi bija šai brīdī apzināties sevi par padomju sievietēm, lielās socialistiskās tēvzemes meitām.»

Liels gods un liela laime ir saukties un būt par padomju zemes sievieti, cilvēku kā visā padomju cilvēki, aktīvu mūsu dzīves veidotāju, ceļu paraugu visas pasaules apspiestajām un verdzinātajām sievietēm viņu cīņā par cilvēcīgām tiesībām, par labāku dzīvi, par brīvību, mieru un demokrātiju.

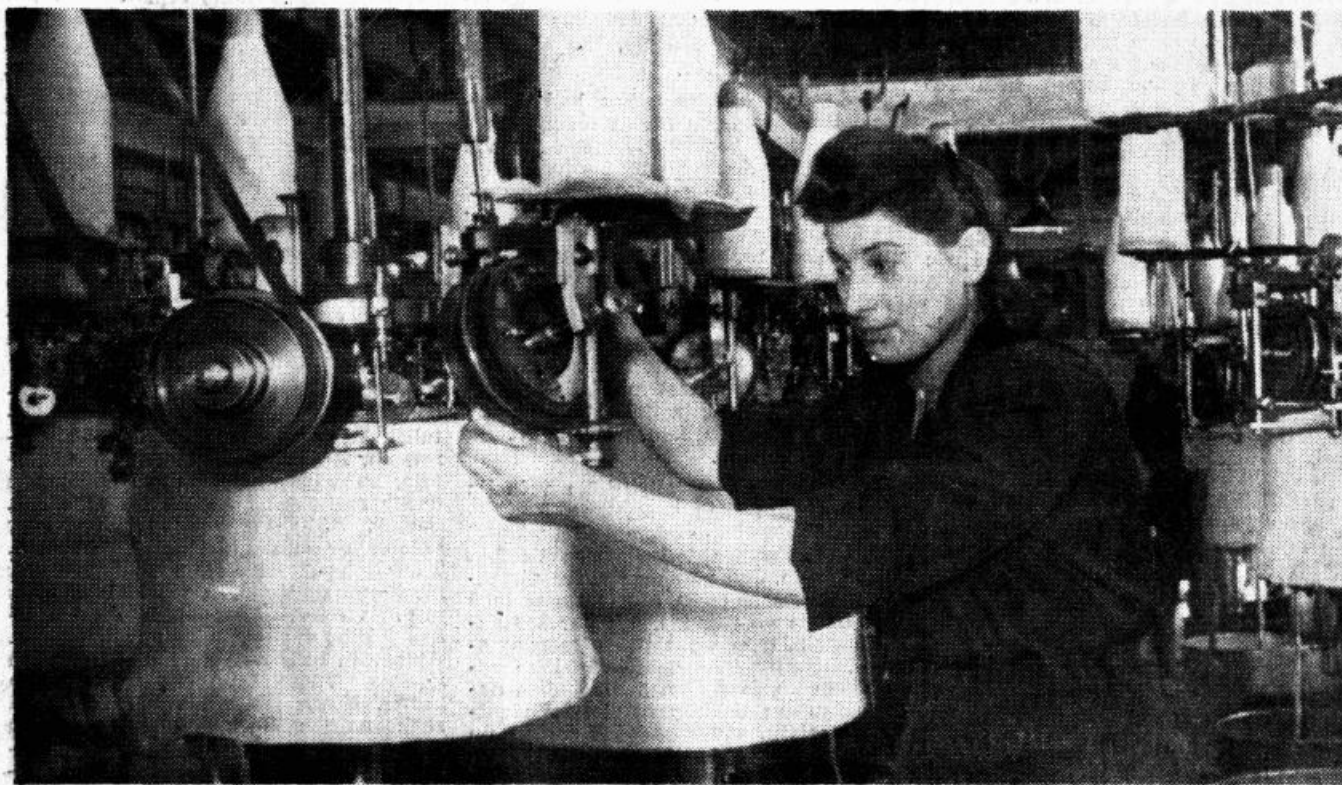
Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1948. G.

7. MARTĀ

Nr. 10 (164)

Trikotažas fabrika, «Sarkanais Rīts» adītāja Olga Rubene apkalpo 33 maļcezes, izpildot normu par 130 proc. J. Krievina foto

Valija Brutāne

Padomju sievietei

Jau dienas ataut gaisas, garas,
Ar staro, spožas vizmas skarts.
Ar jaunu, spīgušu veļu varu,
Ar likšmiem palieņ atnāk marts.

Un dienā, kad viss gaismas glāstā
Ar mirzumu un smaidu klāts,
Nu skaļrūni par tevi stāsta,
Tiek vārds tavš tālu daudzdzināts.

Tu raugies droša, visu vari,
Ik darbs tev rit un soksā raits,
Kād to ar veikām rokām dari,
Aug procentu un normu skaits.

Tu — varone un cīņtāja,
Kopš karogs planda, vētras plests,
Un cīņā celties aicināja
Mūs Komunistu manifests.

Tu stipra spēji dienās grūtās
Pret vācu karapūļiem stās.
Tad sēji brāces, kaujās gūtās,
Un bijī jaunā stundā klāt.

Lai varonvārdi sumināti
Un tevi šodien sveicinām!
Tu esi dzīvība un — māte,
Tu — dzimtene, ko sargājam.

Darbs veido dzīvi

V. VASARS

Kad Alma kļuva četrpadsmit gadu veca, kādu dienu viņa teica mātēi:

— Man mājās vairs nav ko darīt. Te es negribu palikt. Braukšu uz pilsētu un iestāšos darbā.

Ne pirmo reizi māte dzirdēja šos vārdus. Taču šoreiz Alma tos izteica ar sevišķu spītību un tādu apņēmību, ka mātes sirdī tie radīja sāpīgu satraukumu, un viņa runāja:

— Par agru, meit. Tik maza nevienam tu nebūsi vajadzīga pilsētā. Nevienam tev nepems pretī. Aizbrauks un pazudīs. Ne kas žēlos, ne palīdzēs. Negribu, lai tu aizej no mājām. Paliec, paaudzies vēl!

— Nepazudīšu! Es tomēr braukšu, mā.

— Un Alma nepadevās, līdz bija uzvarējusi. Panākusi mātes un tēva piekrišanu, viņa posās ceļā. Drīz arī pienāca brīdis, kad viņa devās uz tuvējo Skrudandas staciju.

Tēvs bija sadrūmis un nerunīgs, bet māte raudāja, vēlreiz mēģinot atrunāt meitu no bīstamā ceļa, stāstot par nežēlīgo dzīvi. Rūgti kā asaras bija viņas vārdi. Bet Alma nepadevās kā vienmēr: — Nekas, Neuztraucies, māt, neraudī! Es braukšu. Tā būs labāk.

Tas bija pirms nepilniem desmit gadiem, skaistā vasaras dienā, kad arī iesākās Almas Paškevičas patstāvīgā dzīve. Viņa pati viņa bija iesēdusies vilcienā un brauca uz pilsētu pie jūras — Liepāju, atvadoties no mazās ģimenes mājās Skrudandas tuvumā, no bērniības vecāku nospārnē, no brāļiem. Viņa atstāja cerības pēc pamatskolas beigšanas iestāties skolotāju institūtā, jo tēvs, gādājuma darbu strādnieks, pavars bija pateicis, ka nav iespējas viņu tālāk skolot. Bet tagad? ... Priekšā bija nezināma pilsēta, nepazīstami un sveši ceļi. Tikai nepiekāpīgā apņēmība, griba patstāvīgi izkarot savu laimi! viņai deva spēkus un pārliecību: nekā, nepazudīšu, vis! Launāk par dzīvi vientulajā un nabadzīgajā ģimenes mājā tā kā tā nebūs.

Tā iesākās Almas Paškevičas dzīve un darbs.

Aizritēja gadi... Visa latviešu tauta, jaunieši un jaunietes ik dienas agri no rītiem pilsētās un sādžās iziet lielajā darbā un tā ritumā veido un pārveido dzīvi. Socialistiskās zemes dzīvošā

veji aizpūš no mūsu pagalmiem vecās dzīves grūžus. Brīvā padomju cilvēka prāts un darbīgās rokas ne mirkli nerimst, ceļot un stiprinot Lielā Oktobra radīto valsti, kurā latviešu tauta, līdzās citām mūsu Dzimtenes tautām, radusi savu laimi un nākotni. To radīs ikviens mūsu cilvēks. Par to viņš ir vjenmēr lepnis un droši dodas dzīves cīņās un uzvar.

Dvašo spirdzinoša elpa mūsu republikas tīrumos. Blakām arklam ik pavasarī, vasarā un rudenī tur tagad savu dziesmu dūc simti traktorū; blakām privatsaimniecībām dzimst kopsaimniecības. Pacelas jaunas celtnes, fabrikas un rūpnīcas; atplaukst pilsētas un ciemi. Mūsu dzīve ik dienas iet augšup, kļūst bagātāka un pilnīgāka. To veido padomju zemes cilvēks, uz visiem laikiem no savas muguras nometis svešu darba roku tīkotājus, darba tautas izsūcējus — kapitalistus.

Padomju cilvēks zina sava darba vērtību. Tas dara viņu lielu un cildēnu. Brīvajā darbā viņš var neaprobežotī augt un veidoties, bez rimas celties pa dzīves kāpnēm. Viņš strādā sev un padomju valstij, kas viņu spārnōjusi tālam un dziļam lidojumam. Mūsu varonīgā ikdiēna ir padomju cilvēka elpa, darbs — viņa spārni.

Bezgalā daudz piemēru raksturo pašaieliedzīgo padomju cilvēka darbu un cīņu. Labākos no labākajiem zina visa mūsu tauta, un šie laudīs ir apzinīga un nesavtīga darba paraugs visiem darba darītājiem.

So cilvēku vidū cienījama vieta ir divdesmit četrus gadus vecajai fabrikas «Parizes Komuna» austuves nodales stachanovietei Almai Paškevičai. Apkalpojot trīs stelles, viņa ik dienas dod valstij 90—100 un vairāk metru auduma, veicot dienas normu par 150—160 procentiem.

padomju varai audēja šini pašā austuvē strādāja tikai pie vienām stelloēm. Tagad pie mums to dara tikai iesācēji, kamēr visi pārējie apkalpo divas vai arī trīs stelles, kā to, piemēram, dara Alma un citi. Kā redzat, šurp atnākuši jauna darba darītāji, kādu agrākos laikos pavisam nebija.

Tiesām, tie ir jauna darba darītāji, kas savas spējas un spēkus atdod padomju dzimtenei un tautai. Viņi rūpīgi un ar lielu neatlaidību apgūst tehniku, valda par to, laužot vecos priekšstatus un normas.

Kad 1946. gada vasarā Alma Paškeviča uzsāka darbu fabrikas «Parizes Komuna» austuvē, viņa bija tikai mācekle. Pēc divām nedēļām viņa bija jau tā apguvusi ausānas māku, ka viņas pirmais skolotājs, vecais audējs Pēteris Kāns, Almas rīcībā nodeva stelles. Tas bija pirmais nozīmīgākais solis, pirmā darba uzvara. Bet tas bija tikai sākums. Vēl pēc diviem mēnešiem Alma Paškeviča pārgāja uz divām stelloēm, bet pagājušā gada rudenī — uz trijām, nemīgti ceļot audumu kvalitāti un pārsniedzot savus agrākos sasniegumus.

Bet pie tā es neapstāšos, — ar apņēmību skatā runā Alma Paškeviča. — Mans nolūks ir dot vēl vairāk auduma nekā līdz šim. Tas ir jāpanāk. Mūsu fabrika un komjauniešu un jauniešu brigāde, kurā es strādāju, apņēmušās piecādes plānu izpildīt četros gados. Mans un visu pārējo lielākais pienākums ir izpildīt šo solījumu.

— Kad es braucu darbā vai pēc darba atgriežos mājās, — turpina Alma Paškeviča, — man kļūst priecīgi, kad Rīgas ielās redzu cilvēkus, kam mugurā mēteļi vai uzvalki, kurus es noaudī. Tad es vēl dziļāk apzinos savu pienākumu apgērbt vēl daudz vairāk cilvēku, kuri, strādājot citās fabrikās un rūpnīcās tāpat kā mēs, atdod visus savus spēkus mūsu dzīves celšanai.

Alma Paškeviča bez saviem tiešajiem pienākumiem veic arī jaunu audēju kādru audzināšanas darbu. Sava darba metodēs un pieredzē viņa pastāvīgi dalās ar komjauniešu un jauniešu brigādes locekļiem, nereti palīdzot viņiem darbā. Viņas vadībā aug jauns spējīgs audējs — Jānis Blatuss.

Skaista ir Almas Paškevičas ikdiēna. Tā piesātināta ar cildenām alkām

(Turpinājums 2. lapos pusē)

Darbs veido dzīvi

(Turpinājums no I. lapa pusē)

Pēc vēl lielākiem darba sasniegumiem padomju dzimtenes spēka un varonības vārdā; tā — paraugi ikvienam piecādes cēlājam, Darbs ir tās saturs un skaistums.

Brīvajos brīžos Alma dažreiz stāsta savām draudzenēm: — Es atceros laiku, kad 1938. gadā atstāju savu māju un devos uz Liepāju. Toreiz es iedomājos iekarot visu pasauli, strādāt, cīnīties un mīcīties. Es cerēju, ka visi sapratis manus nolūkus un cerības, atradies cilvēki, kas sniegs man palīdzību roku, tieši maniem labajiem nodomiem, palīdzēs. Nekas neiznāca. Ar asarām acīs es izlidošu darbu cukurfabrikā. Tur nostrādāju dažus gadus. Bet ko es guvu? Nekā. Visus tur nostrādātos gadus biju vienkārša strādniece pie mērkastes, noteicu no cukurbietēm izspiestās sulas daudzumu un saņēmu nelielu grašus. Sapelnīt līdzekļus mīcībām un kārtīgam apģērbam nebija ko domāt. Un nebija neviena, kas man palīdzētu. Strādnieki nevarēja palīdzēt, bet fabrikas vadība nemaz neinteresējās par mani un manu darbu.

— Mēs esam līdzīgi cukurbietēm. — toreiz runāja strādnieki, — no kurām izspiež dzīvības sulu.

Darbs toreiz bija kā nasta, kā smags lietuvis, kas nospieda pie zemes un sarūgtināja visus, bet ne prieks, kā tas ir tagad, kad ikvienam cilvēkam vērtē pēc tā, cik daudz viņš padara.

Ievērojamākā diena Almas Paškevičas līdzinājā dzīvē bija viena fabrikas strādnieku sapulce. Šai sapulcē fabrikas lielais kolektīvs izraudzīja viņu par deputatu kandidātu Rīgas pilsētas darba laudu deputātu padomei. Sapulcē viņa ieradās tieši no darba un drusku apmulsusi klausījās strādnieku vārdos, kas cildināja viņas darbu. Bet reizē ar apmulsumu viņa pirmo reizi tik dziļi izjuta gandarījumu par savu darbu, ko viņa veic, darinot audumus, dienu no dienas atdodot tiem savu roku čuklumu un sirds siltumu.

Pirmo reizi savā mūžā Almu Paškeviču tik dziļi aizkustināja strādnieku kolektīvs, kurš viņu tik rūpīgi bija audzinājis, palīdzējis apgūt darba mākslu. Daudz strādnieku vārdos viņa dzirdēja visas tautas un dižās bolševiku partijas atzinību padomju jaunatnei un sievietei, kuras darbīgie soļi dūm visā lielajā padomju zemē.

Tāpēc vienmēr, kad rodas grūtības darbā, Alma Paškeviča spītīgi un lepnī saka: — Mūs nevar salauzt neviens un nekad! Mūsu darbs ir lielās dzīves veidotājs, tās spēks un visu vērtību radītājs.

Kādā pagājušās nedēļas saulainā pēcpusdienā vairākkārt atskanēja redakcijas telefona zvans, un, paņēmis klausuli, sadzirdēju tajā žirgtu un izteiksmīgu balsi, par kuras īpašnieci izrādījās kāda mūsu teātra ievērojama aktrise. Viņa spārīgi pateica, ka sastādot deklamāciju repertuāru Starptautiskās sievietes dienas vajadzībām un šai sakarā lūdzot mani pārlobot dažas rindas kādā manā dzejoli, ko tā uzņēmusi deklamēšanai sievietes dienā.

Terados teātri un tur kādas lugas mēģinājuma starplaiķā, gāzina ar aktrisi, izdarīju vajadzīgos labojumus. Bet tad mūsu sarunas no aktrises sastādītā deklamāciju repertuāra jautājuma glūzi nejausi pārviedās uz teātra dzīvi, uz teātra dzīves likteni tagad un pagātnē. Pavisam nemanot sarunā atplauksnijas šīs aktrises attīstības līnijas gaita starp pagātni un tagadni, pie kam līkās, ka šo attīstības gaitu var attiecināt uz jo daudziem mūsu teātra vecākās, vidējās un arī jaunākās paaudzes teātra māksliniekam vispār.

Varēja dzirdēt un just, ka šīs aktrises ietās attīstības posms ceļā uz pilnvērtīgu personību un māksliniecisko gatavību ir sācis veidoties tikai Padomju Latvijas laikā, kas mūsu kultūras darbiniekiem, tāpat kā visai mūsu latviešu tautai, atnesa sengaidīgu brīvību un visplašākās attīstības iespējas tagadnē un nākotnē visās dzīves un kultūras nozarēs.

Kad saruna nemanot ievirzījās par kādas lugas testudējumu, kur arī šai aktrisei ir visai ievērojama loma, tad varēja pabrinīties, cik šī aktrise prātā analizēt ne tikai savu lomu, bet arī visa pārējā lugas personāža raksturojumu un visu lugu tiklab tās atsevišķās detaļas, tā arī kopumā.

Agrāk, buržuāziskās Latvijas laikā, šāda elementāri nepieciešama prasība bija samērā paretā parādība. Toreiz gadījās bieži vien tā, ka vairāki, it īpaši mazāko lomu tēlotāji, zināja tikai savu lomu attiecīgajā skatā, ainā vai cēlienā, bet nepavisam nepazīna visu lugu, tās saturu, sīkātiskos gājienu, tās kopējo uzdevu, struktūru, nezināja tās kopvaru un savu neatņemamo daļu kopējā darba organizācijā.

Kā tas tā varēja notikt, — tagad brīnās pat aktrise — un tūlīt arī atbild: jā, toreiz jau teātris nekalpoja tautas interesēm, bet gan tā saucamās "tīras mākslas" gardēžu aprindām, kas teātri meklēja tikai izklaidēšanai, sekstus jokus vai sentimentālu izraudzēšanos.

Te bieži vien bija jācēl māksliniķa pašcēni, personību, jo aktierim, lai tie dabūtu "leļiņas", "gaļvākus" lomas, — kas toreiz bija šīs maizes un egoistiskās konkurences jautājums. — Toreiz vajadzēja censties izpatikt, izda-

SIEVIETES STĀVOKĻIS KAPITALISTISKAJĀS ZEMĒS

ELINA ZĀLĪTE

Kad brīvā padomju sievietē, cinās un uzvarās stāvēdama blakus vīrietim, šodien atskatās pagātnē, no laiku tumšas viņai pretī raugās viņas mūžībā aizgājušo, mūsu ciešanu pilnās acīs, skan viņu vārdi un nopūtas. Tur ir spīdzinātas, ūdeni sličinātas, dzīvas zemē ieraktas un sārtošas sadedzinātas par burvēm un raganām turētās sievietes un jaunavas, ar kauna nāvi sodītas laulības pārkāpējas, ārliulības bērnu dzemdētājas un atraitnes, kurām bija jāsaņem lidzi saviem mirušajiem vīriem. No Ķīnas mūriem viņai pretī skan sīkas bada nāvei nolemtu meiteņu izmisušas balstinas, kuras vecāki kā lieku, nevēlamu nastu nometa uz mūra; kā nāves ēnas garām paslīd austrumzemju sievietes ar aizklātiem sešām, kurās drīkst ieskatīties tikai viens — viņu kungs un pavēlnieks, bet kuru dvēseles neredz neviens, jo valda doma, ka sievietei dvēseles nemaz nav.

Taču arī vēlākajos laikos, kad sievietes vair nedziedina sārtošos meitenes neizlik mirt bada nāvē, sievietes vēl aizvien cieš dažādos pazemojumus un netaisnības, jo viņas tiek uzskatītas par mazāk vērtīgiem radījumiem nekā vīrieši. Tādēļ vairāku meitu piedzimšanu ģimene uzskatīja par nelaimi, un daudzas sievietes kļuva vīru nicinātas un atstumtas tikai tādēļ, ka pasaulē laudusās vienīgi meitenes. Sieva ģimenē gan varēja būt lielākais strādnieks, taču noteicējs tajā bija vīrs. Arī tiesības izglītoties pirmām kārtām piederēja vīriešiem, sievietē bija nolemta vienkāršajam mājās darbam, kas neprasija speciālu izglītību.

Lielā Oktobra socialistiskā revolūcija vienā sestajā daļā zemeslodes — Padomju Savienībā — pirmo reizi vēsturē sievietei piešķīra tādas pašas tiesības kā vīrietim. Jau padomju varas pirmajos mēnešos sievietes atbrīvošanas labā bija darīti "tik daudz, cik par 130 gadiem neizdarīja visas pasaules progresīvās, izglītās, "demokrātiskās" republikas kopā" (Lenins). Milijoniem dažādu tautību sievietes brīvi pacēla galvas, atraišija savus radošos spēkus un sāka aktīvi piedalīties politiskajā un sabiedriskajā dzīvē.

Citādi tas ir kapitalistiskajās valstīs. Daudzās no tām sievietēm formāli gan ir tādas pašas tiesības kā vīriešiem: visas par piedalīties vēlēšanās (kauc gan Francijā, kas tika uzskaita par vienu no progresīvākajām valstīm, sievietes vēlēšanu tiesības ieguva tikai pēc otrā imperialistiskā kara), gūt izglītību, ie-

ņemt tādas pašas amatus kā vīrieši u. t. l., taču praksē tas realizējas citādi. Arī buržuāziskajā Latvijā formāli sievietes baudīja tādas pašas tiesības kā vīrieši. Vēl vairāk, bija pat populārs teiciens: "Dāmām visur priekšroka". Jā gan, sievietē varēja iet pirmā pa durvīm, pirmā apstēties, pirmā piecelties, pirmā pasniegt roku — īsi sakot, viņai bija priekšroka daudzos sīkumos, bet ne darbā un dzīvē. Ja uz vienu no to pašu vietu pieteicās vīrietis un sieviete, tad katrā ziņā pieņēma vīrietī, kaut arī viņš bija mazāk spējīgs par sievieti. Turpretim, atlaižot no darba, sievietēm atkal bija priekšroka. Ja sievietē veica tādu pašu darbu kā vīrietis, viņas atalgojums bija mazāks par vīrieša atalgojumu.

Daudzos amatos sievietes nemaz nepieņēma. Nelabprāt sievietes laida architektu un inženieru darbā, atrunājoties, ka sievietēm šādu darbu veikšanai nav pietiekami daudz smadzeņu. Bezdarbam pasīnoties, no valsts iestādēm atlauda sievietes, kuru vīri strādāja. Sekas bija ģimenes sairšana, jo daudz sievu šķīrās no vīriem, lai varētu turpināt darbu, jo no vīra algas vien ģimenei nevarēja uzturēt. Ulmanis valdīšanas laikā sākās arī sieviešu izglītības ierobežošana; vidusskolās un augstskolā uzņēma tikai zināmu procentu sieviešu kārtas jauniešu.

Šādi un vēl daudzi citādi sieviešu tiesību ierobežojumi ir spēkā visās kapitalistiskajās valstīs vēl šodien. Tā, piemēram, Anglijā sievietes nesēn protestēja, ka viņām par vienu un to pašu darbu maksājot mazāk nekā vīriešiem. Sevišķi bēdīgs stāvoklis sievietēm ir kolonijālajās un puskolonijālajās valstīs. Tā Ēģiptē sievietē vēl vienmēr mantojuma lietās un tiesā skaitās puse vīrieša. Arī ierosināt laulības šķiršanu viņai nav tiesības. Apmēram tāds pats stāvoklis sievietēm ir Sauda Arabijā un citās musulmaņu zemēs. Nesēn lasījām avīzēs, ka Irānā reaktorāri atkal uzsaucīti nesaudzīgi cīņu pret sieviešu seju atklāšanu, jo neaizsegta sievietes seja radot launas iekāres un apdraudot tikumību. (Kāds kontrasts, salīdzinot ar Āzijas padomju republikām! Azerbaidžānietē Cimnaz Aslanova ir PSRS Augstākās Padomes Tautību Padomes priekšsēdētāja vietniece. Turkmēnijas PSR Viegļās "Upniecības ministrs ir sievietē Bachtī Altibajeva. Turkmēnijā 34,2 un Uzbekijā 34 procenti vietējo padomju deputātu

ir sievietes un, protams, staigā atklātām sešām!)

Dažās valstīs vēl pastāv tāda apkauņmojoša parādība kā tirdzniecība ar sievietēm un bērniem. Padomju delegācija Apvienoto Nāciju Organizācijā prasīja šo tirdzniecību atcelt, bet angļu un amerikāņu delegācijas izteicās pret šo prasību. Šis fakts rada jo lielāku sašutumu tālab, ka šo vergu turētāju politiku aizstāvēja sievietes — amerikānietē Ruzvelte un anglietē Patone.

Par sieviešu tiesībām visā pasaulē cīnās Starptautiskā demokrātisko sieviešu federācija, kurā apvienotas 44 valstu sieviešu organizācijas: 22 Eiropas valstīs, 12 kolonijālās un atkarīgās valstīs, 8 Latīņu Amerikas valstīs un virknes Amerikas Savienoto Valstu, Kanadas, Ķīnas, Korejas, Mongolijas un Irānas sieviešu organizāciju.

Reakcionārās aprindās mēģina vājināt un saskaldīt sieviešu starptautisko demokrātisko kustību. Šķelšanās nolūkā Amerikas Savienotajās Valstīs sanāca tā sauktā "Sieviešu asambleja", kuras ierosinātāja un protežētāja bija tā pati Eleonora Ruzvelte. Interesanti atzīmēt, ka šīs asamblejas organizēšanas komiteja, tikko sākusī darboties, jau saņēma apsveikumu no prezidenta Trumena, kurā viņš izteica cerību, ka asamblejai būstot ievērojama nozīme pēckara problēmu izšķiršanā.

Arī pagājušajā pavasarī Parīzē saauktais "sieviešu pilsoniski sociālās savienības" kongress uzstājās ar reakcionāru programmu, aicinādams sievietes atgriezties pie ģimenes pavarda un atsācīties no piedalīšanās politiskajās cīņās. Tā lozungi bija ļoti līdzīgi slavenajiem vāciešu "trijiem K" — "Kinder, Küche, Kirche". Šajā kongresā atskanēja daudz nepatiesību par progresīvo padomju sievieti.

Tomēr ar gandarījumu jāatzīmē, ka minētajām reakcionārajām organizācijām neizdodas sagraut starptautiskās sieviešu federācijas darbu, kuras priekšgalā iet padomju sievietes, cīnīdamās par mieru, demokrātiju un tautu neatkarību. Tas ir arī padomju sieviešu nopelns, ka visā pasaulē pieaug demokrātiskie spēki un reizē ar to nostiprinās sieviešu demokrātiskā kustība. Jaunajās demokrātiskajās valstīs sievietes sāk aizvien vairāk izvirzīties valstīs un pašvaldību amatos.

Kapitalistisko zemju apspestās sievietes ar ilgām un cerībām vērs savus skatus uz mūsu brīvo sievieti, kas, augstu pacēlusi miera un demokrātijas karogu, iet pretī laimīgākai dzīvei.

SARUNA AR AKTRISI

JĀNIS GROTS

bāt kā sulainiem savu maizes tēvu šaurajam iegribām un lētai publikas gaudmei, lai teātrim pildītu kasli un skatītājus atradinātu no veselīgas domāšanas.

— Jā, protams, — it kā atminās kavēdamās, turpina aktrise, — bija jau toreiz arī starp pelavām pa vienam otram gluži vērtīgam, smagam gaudam. Tās bija mūsu un citautu klasiku labākās lugas — Rainis, Upīts, Blaumanis, Šekspīrs, Sillers, Ibsens, Moljers, Goldoni, Šovs, parēms Ostrovskis u. c., bet arī šo autoru darbos netika vajadzīga mēra pasvītrotā un izcelta to sabiedriskā nozīmība, aizņēnot domu un satura asumu ar formas aizsegu un izrādes ārējo noformējumu.

Klasiku darbu uzvedumos teātri necentās skaidri atklāt šo darbu saturu būtību, nerādīja to sakarā ar sabiedriskās domas attīstību, bet vairāk trakēja tikai attiecīgā laikmeta stila jautājumus gluži ārējā plāksnē — dekorācijās, kostīmos, «reveransos» u. t. t.

Izrašu ārējais ietērs un čaula dažbrīd bija pavisam apžilbināša, tā bija nereti tik stipra un cieta, ka skatītājam tās paslēpto autora domu un ideju kodolu.

Tagad, padomju iekārtas apstākļos, tas ir pavisam citādi, — kā atviegloti nopūzdamās nosaka aktrise. — Tagad arī mēs klasiku redzam pavisam citā, patiesā gaismā, kas met staru tīlus no pagātnes uz tagadni un parāda vēstures un kultūras attīstības gājienu saimniecisko un sabiedrisko apstākļu loģiskā secībā.

Un kas vēl pats galvenais, — sāka aktrise, — tagad mēs esam ieguvuši savā rīcībā visu krievu klasisko lielo dramaturģiju ar Ostrovski un Gorkiju priekšgalā, mums pieder viss tas labākais laikmetīgais repertuārs, ko radījuši un rada padomju dramaturģi, kas arī katrai latviešu aktrisei ir paveruši līdz šim nebijušas perspektīvas daļrādes darbā. Sievietē, padomju sievietē, šodienas Latvijā vairs nestāv nomalūs dzīvē, viņa ir tās aktīva, līdztiesīga, pilntiesīga veidotāja visos dzīves celtniecības jautājumos. Ja daudzas padomju sievietes ienem atbildīgas vadības vietas mūsu valstīs saimniecības un politiskās dzīves aparātā, ir stachanovietes, pīrnrindnieces, direktores, partiordezes, deputātes, tad jāsap, ka arī latviešu aktrises tagad ienem šādus pašus postenus kā dzīvē, tā savā žanrā

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūgās, kur tās attiecīgās lomas ar visu savu sirdskvēli cenšas iet nedalāmā kopsolī ar visas mūsu padomju tautas jūtu un domu pasauli. Un tas mums, — piebilst aktrise, — dara un dod lielu dzīves, darba un daļrādes prieku, kāda mums buržuāziskās Latvijas apstākļos nebija un nevarēja būt. Toreiz caurmēra aktieris daudz tālāk par savu «dērgalu» nezināja, nepapildināja vajadzīgo mēru ne tikai savu profesionālo izglītību, nemaz jau nerunājot par sabiedrisko zinātņu apgušanu, kā tas ir tagad. Bet kā gan var aktīvi radoši piedalīties dzīvē un mākslā, ja nepazīst, neizprot dzīves un mākslas attīstības pamatlukumus, dzīves un mākslas mīļdarbīgo kopsakarību? — Iejautājis kā sev aktrise un atbild: — Tāpēc mums jābūt politiski izglīotām, jāapgūst marksisms, Lenina-Stalīna mācība, kas ir vienīgā nemaldīgā vadzīva ikvienā mūsu darbā. Tagad liekas pat neiespējami ar istu māksliniķa sirdsapziņu tēlot kaut vai nelielu lomu, ja nepazīsti visu attiecīgās lugas personāžu, ja neizproti laikmeņu, ne vidi, kurā noris lugas darbība. Aktierim veidojamā skatuves figura un tās dzīve ir jāizpēti tik sīki un dziļi, lai tēlotājs to spētu pēc iespējas pilnīgāk iemiesot sevī un nemaldināt ne sevi, ne skatītājus. Agrāk, — sāka aktrise, — ar daudzām lomām bija tā, ka tēlotājs tanis grībēja tikai, tā sakot, «izspēlēties», parādīt sevi, — lūk, kā es to protu, — atstājot otrā plānā vai pat vienkārši novārtā izrādes kopsaturu, tās no atsevišķām detaļām sasaistītu viengabalainību. Šāda atsevišķu tēlotāju «izlēšana», «premjeraaktieru» un «primadonnu» laiks šī vārda agrākajā un slīkākajā nozīmē tagad ir svešs padomju teātra mākslā. Tagad arī teātri tāpat kā visā mūsu dzīvē valda nevis akla egoistiska konkurence un aktieru godkārtīga tieksme tās vai citas lomas dēļ, bet gan socialistiskā sacensība, jo, — kas vairāk spēl, tam vairāk dod, bet no tā vairāk arī prasa. Agrāk ne lugu izvēlē, ne to tehniskajā aparātē nebija kaut cik skaidri definēta izejpunkta, kad gandrīz vai katru sezonu parādījās gan «savs» lugu komplekts, gan «savs» stils. Tagad mums padomju iekārtā ir drošs, stabils, idejiski vienots izejpunkts, un tas ir — socialistiskais realizms, kas katram teātrim teātra un aktieru iepatību ietvaros atklāj visplašākās iespējamības, nevis nīvēlējot un standartizējot aktieru personības, bet gan dodot tām visu, kas nepieciešams viņu talanta brīdumam. Tāpat tas ir ar mūsu jauno ad-

— teātri, lūg

KRIŠJĀNA BARONA MŪŽA DARBS

(Sakarā ar 25. nāves gadadienu)

JĀNIS NIEDRE

las brīžiem, kurus tas jau trāki pārdzīvo utt.» (XII lpp.).

Kr. Barona tautas dziesmu izdevumu padara par nozīmīgu nākamajam paaudzēm arī tas, ka lielais 19. gadsimta latviešu tautas dziesmu materiālu kārtotājs pamata virzienos prata saskatīt dziesmu radītājus nevis kā sociāli nediferencētus tautas dziesmniekus, bet kā atsevišķu sabiedrības šķiru pārstāvjus. Ir apcerēs par dziesmām, ir dziesmu materiāla iekārtojumā Krišjānis Barons parāda (ka arī nekonekventi un ļoti šauri), ka latviešu tautā pastāv sabiedriskie grupējumi un savukārt šiem sabiedriskajiem grupējumiem ir katram savas vajadzības, savas atziņas, savas ieražas. Tādēļ arī «Dainās» kalpu dziesmas ne vien nav noslēptas, aiznāskotas, bet vietumis pat nodalītas sevišķās grupās (IV sējuma nodalījumā: saimnieki, saime, kalpi). Bet satirisku kalpu dziesmu, kas raksturo saimnieku «gādību» par saviem strādniekiem, Kr. Barona krājumā ir ne viens vien desmits.

Krišjāna Barona darba paliekamību tāpat lielā mērā nodrošina šī latviešu nacionālās atmodas laikmeta darbinieka progresīvā tautas dziesmas materiāla izkārtotāja sistēma. Kā dedzīgs evolucionists savā jaunības periodā (viņš viens no pirmajiem agrākajā Krievijā ar krievu zinātnieku atbalstu apgūst un tūlīt tālāk iepazīstina plašākas lasītāju aprindas ar Darvina atklājumiem par sugu izcelšanos), Krišjānis Barons latviešu tautas dziesmu izkārtotājumā, salīdzinājumā ar citiem tā laika kopojumiem, lieto daudz progresīvāku sistēmu. Atmeždamus idealistu tik iemīļotos abstraktos tautas dziesmu sadalījumus atbilstoši «tautas garai» vai «tautas dvēselei» attīstībai, Kr. Barons izvēlas metodi, kas būtībā jaušama kā atbalsis tautas dziesmu demokrātu Čerņiševska un Dobroļubova atziņām par tautas dziesmu. Mēs zinām, ka Dobroļubovs folklorā saskatīja tautas kolektīvu pasaules izpratni, viņu pašapziņas izpausmi. Nopamatotams savu izkārtotāju, Krišjānis Barons atzīmē, ka tautas dziesmu «kārtotājam pamati var būt tikai tautas dzīve, tautas dzīve, garīgā un materiālā dzīve... Katra dziesma stāv tās, tiešā sakarā ar šo dzīvi» («Latvju Dainas» I sējuma ievadā, XVI lpp.). Pieturēdamies pie šādas atziņas, viņš visu viņa rīcībā esošo latviešu tautas dziesmu vielu iedalīja pēc cilvēka mūža ritma — dzīves gimenē un caur gimeni — plašākajā sabiedrībā. Tā izaug Kr. Barona «Dainu» stingri uzbūvētā sistēma, kuras pamatā cilvēka mūža ritms, gimenes, radu un darba dzīve. Nav sevišķi jāpasvīturo, ka šis Kr. Barona latviešu tautas dziesmu vienas izkārtotājs ir daudz tuvāks materialistiskam nekā idealistiskam (ka arī gan par īsti zinātnisku to nosaukt nevar). Turklāt nedrīkst aizmirst, ka šī Kr. Barona klasifikācija izauģa, tautas dziesmu pētniekam droši cinoties pret

pirms viņa un viņa darbības laikā izstrādātajam pasvītroti idealistiskajām Baltijas vācu mācītāju latviešu dziesmu kopojumu shēmām.

Visbeidzot jāatzīmē, ka Kr. Barons «Latvju Dainās» atzīmē nabadzīgāko latviešu tautas daļu — darba ļaudis un rokpelņus, un arī nabagus — par lielā-

mi par tautas dzeju jāpapildina, jāpārveido, bet darbs tautas dzeju pētišanā dibināms uz gluži citiem pamatiem. Neraugoties uz savu progresivumu, Kr. Barona «Dainu» klasificējuma sistēma tomēr ir nemarkstiska sistēma. Tā — buržuaziskās zinātnes auklējums, kas nav sarāvusi savas saites ar idealistisko dabas un sabiedrības izskaidrošanu. Kr. Barons savā klasifikācijā iziet no buržuaziskā uzskata par cilvēku gimeni kā sabiedrības pamatvienību, par gimeni kā galveno vienību, kurai saistības ar pārējo kolektīvu ir «par tik, par cik». Gimene — divi pretējam dzimumam nederīgi indivīdi — pēc šīs atziņas var dzīvot arī bez sabiedrības, un arī tad viņiem dzīve būs pilnvērtīga. Nekur Kr. Barons neizvirza atziņu, ka cilvēks izaug sabiedrībā, ka viņu audzina un veido darba sabiedriski organizētais process. Tādēļ arī latviešu tautas dziesmu virknes «Dainu» grāmatās zinātniski neatsezd cilvēka un sabiedrības būtību un lomu.

Gluži tāpat Kr. Barons savā «Dainu» izdevumā neatsezd līdz galam visu latviešu tautas dziesmu materiāla šķirisko raksturu. Nodalā «Plašāks sabiedriskais stāvoklis un lauzu šķiras» viņš gan min kalpu un saimnieku dziesmas, bet to, ka it viss, arī gimenes, kāzu, svētku utt. dziesmu materiāls ir tautas vairākuma — darba ļaužu, bet mazākuma — saimnieku un bājurū sacerējumu, ka tās atspoguļo šo antagonistisko sabiedrisko grupu uzskatus, to Kr. Barons vēl nebijja spējīgs ne saskatīt, ne parādīt.

Tomēr pats galvenais Kr. Barona lielā darba trūkums ir tas, ka šīs savā laikā ievērojamais latviešu tautas dziesmu pētnieks visumā neuztvēra tautas dzeju kā vēsturisku kategoriju, kā darba ļaužu mutvārdu poeziju, kas līdz ar katru atkārtotāju mainās, pārveidojas, ietverdama sevi ir tiecēju sabiedriskās atziņas, ir savā laikmeta sejas vaibstus.

Kr. Barons nesaprata, ka jaunais sociāli ekonomiskajās apstākļos katra tautas dziesma mainās kā formā, tā nozīmībā. Viņš nesaprata, ka kapitalisma laikmeta parādās gluži jaunas, no literāriem avotiem izaugušās dziesmas. Tradicionālās latviešu tautas dziesmas — četrpēdas — Kr. Barons ieskatīja par mantojumu «no sirpas senatnes», kas pamazām aizmirušas, «jo mūsu vecās māmuliņas, mūsu skaidrās dziesmu avots, dien no dienas paliek retākas» (I sēj., V lpp.). No šīs klūdainās atziņas izriet vēlāk buržuaziskajā Latvijā tik iemīļotās vairākas skaidri reakcionārās teorijas, kā tautas dziesmu sīkumaina dalīšana «pamatdziesmas» un «variantos», mācot, ka «pamatdziesma» ir viskvalitatīvākā tautas dziesmu forma, bet «varianti» ir tāda dziesma, kas atšķiras no iedomātā ideālā pamatīpa. Turpmākajā secībā šī teorija noveda pie Latvijā buržuazisko folkloristu dzīšanās pēc dziesmas «pirmīpa» atrašanās un «ceļu noskaid-

rošanas», pa kuriem dziesmas motīvs varēja «noklist no pamatīpa». Otrkārt, no Kr. Barona klūdās izauģa buržuaziskajā Latvijā tautas dziesmu, kā arī vispār folkloras sacerējumu, uzrakstīšanā piekoptā teicēja — dziesmu skandējuma — personības ignorēšana.

Treškārt, no Kr. Barona nezinātniskajiem latviešu tautas dziesmu aizmirstības un pārveidoju traktējumiem izauģa buržuaziskā teorija par folkloras atmiņšanu. Jo, ja jau folkloras arvien vairāk aizmirstas, tad dabiski, ka tā atmiņst ir — darba tauta apskīst savā daiļrades procesā, un tautas dziesmas nav nekā cits kā vienīgi s e n a g r ā m a t a.

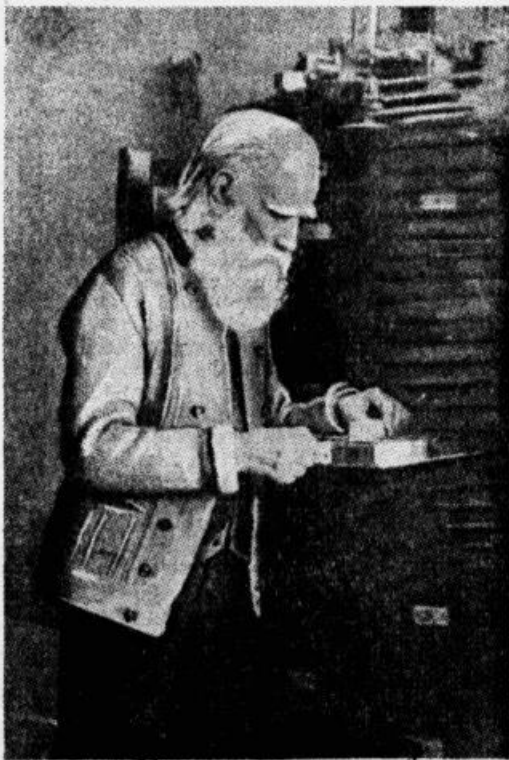
Pie Krišjāna Barona darba klūdām tāpat piekaitāma tautas dziesmu teksta nodalīšana no melodijas. Savās «Dainās» Krišjānis Barons ievietoja tikai tautas dziesmu tekstus, nenoskīrot dziedāmās dziesmas no skandējāmām, neievērojot melodijas un teksta vienību.

Neraugoties uz daudzajām nepilnībām un trūkumiem, Krišjāna Barona mūža darbs — latviešu tautas dziesmu izdevums — paliek vērtīgs ieguvums Padomju Savienības zinātnē. Izmantodami pilnā mērā visu pozitīvo, ko dod tautas dziesmas pētniekam Kr. Barona «Dainas», latviešu padomju folkloristi var veikt tiešām lielas nozīmīgas pētījumus. Tāpat arī vieglāk noorganizēt plašu zinātnisku turpmāko folkloras uzrakstīšanu. «Dainās» publicētie simt tūkstoši īstu, 19. gadsimta otrā pusē uzrakstītu tautas dziesmu četrpēdu par visiem cilvēka mūža, darba un sabiedriskās dzīves notikumiem lielu padomju folkloristam sekot pa tām tekām, pa kurām nestās kopā Barona dziesmas, lai izsekotu, kā jaunais sociāli ekonomiskajās apstākļos citu teicēju mutē attiecīgā četrpēda pārveidojusies un kā šī četrpēda skan tagad, padomju apstākļos.

Tāpat apzinādam visus Kr. Barona kopojuma trūkumus, viņa darba aprobežotību, padomju latviešu tautas dziesmu un citas folkloras pētnieki — marksisti — var plaši izvērst folkloras uzrakstīšanas un pētišanas darbu, izvairīties no nepilnībām, kādas savās turpmākajās konsekvencēs spē novest pie dziļām klūmēm.

Pats Krišjāna Barona publicētais materiāls ir ļoti vērtīgs Latvijas padomju zinātnē divējādā ziņā. Pirmkārt, kā tāds, kas būtībā ir gandrīz visi vienīgais autentiskais materiāls par latviešu tautas dzīvi. Tās vēsturi un pasaules uztveri līdz apmēram 19. gadsimta pēdējam ceturksnim. «Dainas» ir ne vien bagāts avots dzejniekam, valodniekam un etnogrāfam, bet arī tautas politiskās un ekonomiskās vēstures pētniekam. Pilnā mērā pielietojot marksistiski leņķnisko zinātniskās pētišanas metodi, tai skaitā marksistiskā paleontoloģiju, padomju pētnieki no «Dainu» bagātībām iegūs ļoti daudz tādu atziņu, kas varēs nodert visai padomju zinātnē attiecīgajās nozarēs. Materiāls ir uzkrāts un saglabāts, tas nav viltots, nav apzinīgi pārstrādāts, izskaistināts vai samākslots, kādas, piemēram, ir brāļu Grimmu vācu tautas pasakas.

Pieminot un suminot lielo latviešu tautas dziesmu krājēju un kārtotāju Kr. Baronu, mēs, brīvas Padomju Latvijas ļaudis, reizē lasām skaistu lapu, kas stāsta par latviešu tautas vēsturi, tās cīņu par brīvību kopā ar revolucionāro demokratu, vēlāk revolucionāro marksistu, tad boļševiku partijas vadīto krievu tautu.

Krišjānis Barons pie «Dainu» skapja

kajiem dziesmu sacerētājiem (I sēj., XXVI lpp.). Arī šī ir progresīva atziņa.

Tā visumā salāsās diezgan daudz paliekama, kas visu, ko Kr. Barons veicis tautas dziesmu krāšanas laukā, padara nozīmīgu turpmākajiem laikiem. Tas tad arī noteica citu Latvijas priekšpadomju laika tautas dziesmu un vispār folkloras pētnieku un kopotāju nespēju radīt labāku vai pilnīgāku kārtotāju sistēmu par Kr. Barona sistēmu (lai tikai atceramies neveiksmīgo R. Klaustina 12 sējumu izdevumu «Latvju tautas dainas»). Tas noteica arī to, ka latviešu folkloras krātuve un profesors Smihs jaunākajās latviešu tautas dziesmas ieskatīja par labāku izdot kā papildinājumu Barona «Latvju Dainām».

Taču, vērtējot Kr. Barona darbu ar «Latvju Dainām» no jaunās, marksisma-leninisma teorijā pamatotās padomju folkloras zinātnes redzes viedokļa, mēs konstatējam tiklīdz «Latvju Dainu» materiālos, kā arī visā Kr. Barona tautas dziesmu kārtotāja sistēmā ne vien nēkāda sārējuma un nepilnību. Pilnīgi apzinoties lielā latviešu tautas dziesmu pētnieka vēsturiskos nopelnus, mēs tikpat skaidri apzinādamies, ka viņa radītā klasifikācija ir jāmaina, daudzi atziņu-

Līgates papīra fabrikā

Līgates papīrfabrika ir ievērojamākais papīra rūpniecības uzņēmums republikā. Hitlerisko iebrocēju nodarītie postījumi Līgates papīrfabrikai bija ļoti smagi. Tomēr fabrikas strādnieku kolektīvs, inženiertehniskais personāls un vadība pieika visas pūles, lai jo ātrāk šīs svarīgās uzņēmums stātos ierindā. Netaupot pūles un pārvārot visas grūtības, fabrikas kolektīvs panāca, ka ar daļēju jaudu papīra ražošanu varēja uzsākt jau 1945. gada 12. februārī, kad laida darbā vienu no papīra mašīnām. Tā paša gada 9. maijā sākā dot produkciju vēl arī otra papīrmašīna, bet 1947. gada jūlijā līgatieši pabeidza spraudzinātā mīlīgā «Kru» tvaika katla atjaunošanu un uz Oktobra revolūcijas 30. gadadienu jau laida darbā pēdējo papīrmašīnu, ar ko nopostītās rūpnīcas atjaunošanas darbs visumā bija pabeigts.

Līgatiešu patriotisko pēcu darbam apīecina tas, ka ražošanas plānu visā rūpnīcas atjaunošanas periodā tie allaž izpildījuši ar uzviju. Ar dziļu apņēmību viņi deva arī solījumu — veikt pirmās pēckara piegādes plānu četros gados, bet dažos atsevišķos cehos pat ātrāk. Ka šo solījumu līgatieši cenšas pildīt, redzam kaut vai no tā, ka š. g. februāra plāns veikts par 110 procentiem. Virs plāna ražoti desmitiem tonnu kartografijas, rasēšanas un zīmēšanas papīra, pāri par 200.000 burtiņu u. c.

Tomēr, iepazīstoties ar rūpnīcas darba norisi un apstākļiem tuvāk, kļūst redzams, ka daudzējādā ziņā līgatiešiem vēl nepieciešama palīdzība un atbalsts, lai viņi savu solījumu — izpildīt piegādes plānu četros gados — patiešām godam veiktu.

Pirmām kārtām jāatzīmē, ka masu politiskās audzināšanas un aktivizēšanas darbs līdz šim nav bijis pienācīgā līmenī. Partija vēltījusi šim apstākļim vajadzīgo vērbu, nozīmējot rūpnīcai

jaunu, piedziļojušu partorgu, kas nupat stājies darbā, un jācer, ka līgatiešu sabiedriskajā dzīvē tiks panākts zināms lūzums.

Bet vēl jo vairāk līgatiešiem palīdzība nepieciešama jaunatnes audzināšanas un aktivizēšanas darbā. Rūpnīcā strādā daudz jauniešu. Fabrikas teritorijā atrodas arī FRA skola, kuras audzēkņi praktizējas fabrikā, dodot no sava vidus jaunus papīrnieku kadrus. Bet jaunatnes ideoloģiskās audzināšanas darbs Līgates pusē vāji, FRA skolā bieži notiek tādi disciplīnas pārkāpumi, kas liecina, ka jauniešu enerģija netiek ievadīta pareizā gultnē. Komjaunatnes vadība jāvēlta šim parādībām vajadzīgā vērbu un jādod Līgatiem labs un spējīgs komjaunatnes organizators, kas varētu veikt šo grūto uzdevumu.

Sāpīgi traucē rūpnīcas ražošanas darbu arī nenormāla izejvielu piegāde.

Galvenās izejvielas — celulozas piegādei pagaidām arvien vēl ir gādājuma raksturs, kas traucē normālu ražošanas procesa norisi. Rūpnīcas vadība šai jautājumā darijusi daudz, sūtot pat «bīdītājus» uz celulozas ražošanas vietām (piemēram Solikamsku), tomēr stāvoklis arvien vēl ir tāds, ka saņemamās celulozas daudzumi un šķirnes bieži nesaskan ar rūpnīcas ražošanas plāna paredzēto produkcijas sortimentu. Teiksim, pēc plāna rūpnīcai šai mēnesī būtu jāizlaiž vienkārsās šķirnes papīrs, bet ir saņemta pirmās šķirnes balinātā celuloza, no kuras varētu gatavot augstākās kvalitātes rakstām- vai iespiegpapīru. Bet ja gādīs saņemam piemērotu zemāku šķirni, cietīs plāna izpilde. Rūpnīcas vadība tādos gadījumos noklūst strupceļā, jo pienāk brīdis, kad pēc plāna jādod augstās šķirnes papīrs, bet nu ir piegādāta nebalinātā celu-

loza. Šī nenormāla jānovērs Galvenajai celulozas un papīra rūpniecības pārvaldei pie LPSR Ministru Padomes.

Normālu ražošanas norisi un kāpinājumu kavē arī dažu nepieciešamu mašīndetāļu kārtējā atjaunošana un sagādēšanas bāzes vadītājs Galvenās celulozas un papīra rūpniecības pārvaldē b. Udems). Kā piemēru var minēt nodiļšu papīrmašīnas «Kitnera» veltņu apvilkšanu ar gumijas masu. Tā nav nekāda sarežģīta procedūra, jo vairāk tādēļ, ka veltņu pieslēpšanu pēc pamatapvilkšanas apņemās izdarīt pašas rūpnīcas remontu ceha meistari. Tomēr gumijas fabrika «Varonis» līdz šai dienai vēl nav atradusi iespēju izpildīt papīrrūpnīcas visai vienkārsu, bet tik ļoti nepieciešamo pasūtījumu, aizbildinoties, ka tas nav paredzēts viņas plānā. Un tā notika, ka papīrfabrikas galvenais inženieris b. Strazds bija spiests vairākas tonnas smagos veltņus vest atpakaļ uz Līgati, jo tos nelāva atstāt gumijas fabrikas pagalmā pat tik ilgi, kamēr viņš nokārto vajadzīgās formalitātes.

Līdzīgs stāvoklis papīra rūpnīcā ir arī ar papīra griezāmu mašīnu asmeņiem. Pārvaldes apgādes bāze arvien vēl nav spējusi šai zinā rūpnīcās patiešām degošo prasību kaut cik apmierināt. Pagaidām līgatieši izlīdzējušies paš — metinot nodiļušajiem asmeņiem klāt jaunus mugurdaļas. Bet šādam «izpalīdzēšanām» veidam ir sava dabiskā robeža, kad asmeņu tērauda daļa nodilst jau tiklīdz, ka nav vairs pie kā metināt.

Viens no ražīgākajiem sektoriem Līgates papīra rūpnīcā ir burtiņu automats, kura kolektīvs apņēmies veikt piegādes plānu trijos gados un astoņos mēnešos. Tomēr arī šeit nopietnu

traucējumu ražošanas procesā sagādā tas apstākļis, ka nav nokārtota nolietoto mašīndetāļu aizstāšanas iespēja. Konkrētās piemērs — līniju ievilcējas misina rīpīns. Pārvaldes apgādes bāze arvien vēl nav atradusi iespējas tās apmainīt pret jaunām, kaut gan šī vajadzība ir acīm redzama, ja ieskatās ražotājās burtiņās (līnijas netiras un nevienāda resnuma).

Interesanta un raksturīga ir burtiņu automata darba kāpināšanas vēsture. Pašās pirmajās rūpnīcas atjaunošanas dienās automata ceha ioreizējais vadītājs kategoriski paziņoja, ka automata maksimālā iespējamā produkcija ir 6000 burtiņu maiņā. Tad viņa palīdzēja b. Auguste Tisa, tagadējā ceha vadītāja un LPSR Augstākās Padomes deputāte, apņēmās šo «normu» divkārsot, bet drīzā laikā jau trīskāršoja. Un šodien automata produkcija ir ap 20.000 burtiņu maiņā. Tas liecina par šī ceha strādnieku augsto darba apzinību un patriotisko stāju.

Tādēļ jo divaina šķiet Liepājas «Sarkanā Metalurga» vadības nevērbība pret Līgates burtiņu automata gluži pamatoto prasību — piegādāt burtiņu sašūšanai labas kvalitātes metāla stiepli. Automata darbinieki rāda «Sarkanā Metalurga» ražotās piegādātās stieples ritulus, kas brūnas rūsas pārklieti. Šādas stieples lietošana burtiņu automatiskā ražošanā rada lielu procentu brāķu, ko ceha darbinieki spiesti abot ar roku darbu. Tādēļ rodas ne tikai nepilnvērtīga produkcija, bet arī lieks darba spēka patēriņš un tālākas produkcijas kāpināšanas traucējums. «Sarkanā Metalurga» vadība to varētu viegli novērst, ražojot un piegādājot papīra rūpnīcai to pašu stiepli, tikai galvanizētu.

Galveno smagumu papīra rūpnīcas atjaunošanā ir iznesusi uz saviem pleciem mehāniskā remontu darbnīca, kas fabrikas galvenā inženiera Strazda ierosmē veikusi patiešām brīnumus. Tomēr mašīnu remontu darbā līgatiešiem nākas bieži sadurties ar piemērotas frēzmašīnas trūkumu, kad frēzējamas kādas lielākas mašīnādas. Šo jautājumu pārvaldes apgādes bāze varētu atrisināt divējādā: apgādāt rūpnīcas remontu darbnīcu ar piemērotu frēzmašīnu vai arī nosūtīt pastāvīgu līgumu par vajadzīgo detaļu frēzēšanu ar kādu attiecīgu Rīgas uzņēmumu. Līdz šim laikam tas nav darīts.

Atgriežoties pie izejvielas jautājuma, ar gandarījumu jāsaaka, ka vajadzīgo koka masas daudzumu rūpnīca pēdējā laikā ražo savā kokslīpētavā. Bet arī te nepieciešama steidzama palīdzība, jo darbināmiem 3 detīberiem (mašīnas, kas koku sarīvē šķidrā koknesē otrā) papīrmaļu pašlaik loba tikai viena lobāmā mašīna, pārējais patērējamās papīrmaļkas daudzums jānomizo ar roku darba spēku.

Nepieciešama lobāmā mašīna ar lielāku jaudu.

Nopietni apsverams arī kaolīna sagādes jautājums. Kaolīns (baltā glūda) ir galvenā papīra masas pildviela. Pašlaik to piegādā no Ukrainas. Ja nem vērs transporta izdevumus, rodas dibināts jautājums mūsu zinātniekiem — vai šī izejviela nav atrodamā arī mūsu republikā.

Tātad, kā no sacītā redzams, lai Līgates papīra fabrikas cākie darba darītāji patiešām savu solījumu izpildītu un piegādes plānu pabeigtu četros gados, nepieciešama lielāka atsaucība no minētajām iestādēm un fabrikām, nodrošinot papīrniekus ar visu nepieciešamo.

Rakstnieku brigāde: Jūlijs Vanags, Valdis Lukss, Pāvils Vilpits

Aina no A. Ostrovska lugas «Taisnība — laba, bet laime vēl labāka» LPSR Jaunatnes teātri B. Vdovenko foto

Padomju Latvijas teātri sāk A. Ostrovska jubilejas izrādes „Taisnība — laba, bet laime vēl labāka”

VALSTS JAUNATNES TEĀTRI

JURIS PABERZS

12. aprīlī paiet 125 gadi, kopš dzimis ģenialais krievu dramaturģis Aleksandra Ostrovskis. Visa Padomju Savienība un visa pārējā progresīvā pasaule šo dienu atzīmē kā atceri lielā, nemirstīgā cilvēka darbam, kas līdz galam uzcelta to daļo un dziļo realistiskā krievu teātra ēku, kurai pamatus lika Fonvizins, Gribojedovs, Gogolis un kurai līdzvērtīgas nepazīst nevienas citas tautas teātra vēsture.

Aleksandra Ostrovska jubilejai veltītas izrādes gatavo visi lielākie mūsu republikas teātri. Valsts Jaunatnes teātris (krievu trupa) ir pirmais, kas šai sakarā nostājās publikas priekšā ar gatavu inženieru. Šeit jubilejai izvēlēta komēdija «Taisnība — laba, bet laime vēl labāka». Luga nepieder pie Ostrovska visslavenākajiem darbiem, taču tā pietiekami raksturīga lielā meistara jaunradei. Rakstā «Piezīmes par tautas teātra radīšanu Maskavā» (1882. g.) A. Ostrovskis rakstīja: «Sadžīves teātris, ja tas mākslinieciski, t. i. ja tas patiesi, ir liels ieguvums jaunajai, uzpērijamajai publikai: tas parādīs, kas labs, krietns krievu cilvēks, kas viņam sevī jāsarģa un jāaudzina un kas viņa mežonīgā un rupjā, ar ko jācinās». Tieši šādu uzdevumu pildīt savā laikā bija aicināta arī komēdija «Taisnība — laba, bet laime vēl labāka».

Krievu tirgoņu aprindas bija vide, kurā A. Ostrovskis visbiežāk risināja savu lugu darbību. Tas gluži dabiski ir pamatoti, jo viņa dzīves periods ir arī Krievijas mušniecības ekonomiskās varas norieta laiks, kapitalisma (rūpnieku un tirgoņu) varas uzplūdu laiks. Tādā kārtā Ostrovska darbos, ja tos apskatām viņu radīšanas hronoloģiskajā kārtībā, uzskatāmi atspoguļojas Krievijas ekonomiskās attīstības un ar to saistītais sabiedrisko un sadzīves attiecību pārveidošanās process. Šis attēls, protams, nebūt nav pilnīgs, jo dramaturģis ļoti maz mākslinieciskās uzmanības veltīja nemantīgajai, beztiesiskajai tautas daļai — zemniekiem, tāpat arī rūpniecības proletariātam, kas A. Ostrovska dzīves pēdējā posmā jau sāka strauji veidoties. Tirgoņa māja bija lielā dramatiskās mākslas meistara uzmanības centrs. Un šajā mājā viņš prata saskatīt ciešanas, necilvēcīgas pazemojumus, nežēlīgu despotismu, ko nabadzīgais, vienkāršais cilvēks cieta zem bagātnieku jūga cariskajā Krievijā. Šajā mājā, apspiesto un pazemoto cilvēku dvēselēs rakstnieks prata saskatīt rīta blāzmu jaunas dzīves, jaunas patiesības ausma, prata arī modināt tautā ticību nākotnes spēkam, taisnības uzvarai.

Arī komēdijas «Taisnība — laba, bet laime vēl labāka» darbība noris tirgoņu mājā. Arī šeit redzam to pašu nepievēlīgo ainu, ko A. Ostrovskis uzskatā par nepieciešamu vēl un vēlreiz publikai atgādināt. Baraboševu mājā un uzņēmumā valda tikai nauda, cilvēka cieņai, vislabākajām un visskaistākajām jūtām šeit nav graša vērtības. Varenākais apspiež vājāko, blēdīgākais apkrāp godīgo, nauda nomāc cilvēku. Tik tālu Baraboševu māju novedusi tirgoņu «tikumi». Taču šo drāmo ainu autors neatstāj bez perspektīvas. Rodas cilvēki, kas vairs nav nomāciami, kuriem pietiek spēka un drosmes cīnīties pret apkārtējo despotismu, par savu un citu laimi. Šāds protests un cīņas gars vispildīgāk izpaūžas Baraboševu uzņēmuma grāmatveža Platona Zibkina raksturā. Par savām cilvēka tiesībām gatava cīnīties arī Baraboševa meita Poliksenā. Nobeigumā gan lugas autors nerāda šo jauniesu uzvaru. Viņu laimi nodrošina nejaus gadījums, it kā ievilkams vēl vienu spilgtu triepienu tirgoņu despotisma uzņēmumā. Tirgoņi var būt arī labs, ja viņam tāds «autums» iesaujas prātā.

Jaunajā inscenējumā, kas visumā apliecināja, ka teātrim netrūkst uzpērijamības un labas gribas, isti ga-

tavus tēlus redzējam vienīgi nopelniem bagātā skatuves mākslinieka Borisa Praudīņa un Č. Mičheviča izpildījumā. B. Praudīņa tēlotais atvaļinātais apakšvirsnieks Groznovs, kaut nebūt nav galvenā persona lugā, ir izteiksmīgākā persona izrādē, kas atkal no vislabākās puses apliecināja mākslinieka prasmi raksturot. Iespējams, ka uzmanīgāka mēra sajūta dažos epizodēs tēlu vēl pastiprinātu. Tikai nekad nevajag aizmirst, ka bālums un neizteiksmīgums uz skatuves ir tikpat kaitīgi kā pārspīlējums. Šādu «bāluma kaiti» šoreiz redzējam tēlu lielākajā daļā.

Starp izrādes labākajiem sniegumiem vēl ierindoja A. Semendjajevas tēlotā Anna Tarasovna Baraboševa. Tā ir cietā, nepielūdzama un mantrāusīga vecene, kas darbojas uz skatuves. Nepievēlīgās rakstura īpašības atklātas skaidri un pārliecināti. Bet nevar atbrīvoties no iespaida, ka šī bagātā tirgoņa atraitne jau redzēta uz skatuves citās A. Ostrovska lugās. Aktrisei, tāpat, trūkst savas valodas, viņa lomu spēlē tā, kā to parasti dara saskaņā ar tradīcijām. Tradīcijas, protams, laba lieta, tās liekamas katrā aktiera darba pamatā, bet tradīcijas neatbrīvo skatuves mākslinieku no pienākuma un uzdevuma būt jaunradītājam. Ši piezīme, lai gan izteikta sakarā ar A. Semendjajevas tēlojumu, tikpat tieši attiecināma uz visiem pārējiem izrādes dalībniekiem, jo viņi, izņemot jau pieminētos B. Praudīņu un Č. Mičheviču (tirgotājs Baraboševs), šoreiz patiešām pārāk maz bija radoši mākslinieki.

Labāko tēlu vidū vēl jāmin B. Polakova veidotais darznieks Gjebs, kas zīmīgi parādīja, līdz kādam nozelojānam, sika viltnieka un liekuļa līmenim tirgoņu māju indīgā atmosfērā degradēja zemākos kalpotājus.

Cuvasijas APSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece E. Kronberga Poliksenas un A. Astrovs Platona Zibkina lomā radīja protesta gara pilno jauno paaudzi, kuru salauzt nav pa spēkam ne despotiem, ne blēžiem. Abiem šiem tēliem netrūka pievilcības, kaut arī tie nevar lepoties ar pietiekami niansētu detaļu zīmējumu, kas atklātu un apliecinātu darbības pamatā likto pārdzīvojumu. Platons Zibkins, piemēram, savas jūtas un domas vairāk deklarē, nekā patiesi izjūt un izdomā.

Riebīgs nelietis ir Baraboševu uzņēmuma pārvaldnieks Nikandrs Muchajarovs. Bet S. Suchanova tēlojumā šis nelietība ieguvusi pārāk klusinātus tonus, kas A. Ostrovska lugās protams nevietā, jo šis dramaturģis vienmēr runā skaidri un atklāti balsi.

Lugas darbībai it kā nomaļus stāvēdams, klusi un neuzkrītoši savas lomas notēlo A. Kudrjaveca (auklie Filiceta) un E. Stērste (Pelageja Zibkina). Mākslas spēcīgākais ierocis — vienkāršība, šajā gadījumā acīm redzot samainīta ar nenozīmību. Tāpēc Pelagejas Zibkinas lomas svarīgākajā posmā (2. cēlonā) aiziet zudumā svarīgs traģisks pārdzīvojums, aiziet zudumā līdz ar to pret savu laiku sabiedrību vērstā skaudrs A. Ostrovska protests. Tā tēlu ir dziļa traģēdija un neciešama neēdība, ka naudas vara ir kļuvisi pārāk par mātes jūtām. Bet šī neēdība ir kapitalistiskās sabiedrības neatņemama sastāvdaļa! Dramaturģis šo patiesību pateica, bet E. Stērste neprata pateikt. Lūk, kādus zaudējumus sagādā pārprasta vienkāršība uz skatuves.

Rūpīgs, gaumīgs un laikmetam atbilstošs bija skatuves iekārtojums un dekorējums, kas veidots pēc R. Miķelsona skicēm.

Luga inscenēta nopelniem bagātā skatuves mākslinieka B. Praudīņa vadībā. Režisors — N. Goročovskaja. Viņu darbs uzveduma idejiskā virziena nosprašanās un ansambļa saliedēšanā vērtējams atzīnīgi. Toties inscenētājam un režisorai jādaļa vaina ar aktieriem atsevišķo tēlu izveidošanas nepilnībās.

IRMAS JAUNZEMES KONCERTI

KPFSSR un Baltkrievijas PSR nopelniem bagātās skatuves mākslinieces Irmas Jaunzemes vārds starp padomju vokalistiem ieņem sevišķu vietu. Blakus mākslinieciski izpildošam darbam māksliniece ievērojama darbu veiksmi muzikas folkloras laukā. Savos daudzajos koncertu ceļojumos, kuros I. Jaunzeme apceļojusi mūsu plašās Dzimtenes visattālākos stūriņus, dziedone vienmēr centusies iepazīties ar attiecīgās tautas folkloru, personīgi pierakstot dzirdētās tautas melodijas no veciem tautas dziedoņiem — tautas gara mantu glabātājiem.

30 gadu ilgajā darbā māksliniece uzkrājusi savā repertuārā pāri par 1000 dziesmu no 46 tautām. Starp dziesmām ap 100 ir krievu tautas dziesmu, 41 baltkrievu, 32 ukraiņu, 31 ebreju un desmitiem citu padomju tautu dziesmu. Tām pieskaitāmas vēl franču, dienvidslavu, čekoslovaku, poļu un spaņu dziesmas. I. Jaunzemes savāktās tautas dziesmas apstrādājuši daudzi padomju komponisti. Pazīstams ir Maksimiliana Šteinberga tautas dziesmu krājums 4 burtiņās, kurā lielā daļā dziesmu apstrādājis pēc Jaunzemes savāktiem materiāliem.

No ievērojamās mākslinieces bagātīgā dziesmu pūra šonedēļ (29. februārī un 1. martā) notikusi koncertos Valsts Universitātes aulā un Krievu dramaturģijas teātri dzirdējam padomju, krievu, baltkrievu, ukraiņu, gruziņu, turkmeņu, tadžiku, kirgizu, lietuviešu, latviešu, ebreju, poļu, moldaviešu, spaņu un ķīniešu dziesmas. Šo dziesmu izpildījums oriģinālvairodās, atdarinot ik dziesmā katrā tautā raksturīgo kā dziedājuma, tā arī priekšnesuma, guva klausītājos lielu atsaucību.

I. Jaunzemes māksla ne tik daudz valdzina dziesmu vokāli tehniskā pusē, kā šo tautas dziesmu savdabīgais priekšnesuma veids. Savā ilggadīgajā darbā dziedone pilnīgi apguvusi dažādu tautu dziedāšanas un izrunas veidu un raksturu. Aprīnījama ir Jaunzemes spējas piemēroties katras tautas īpatnībām, sniedzot dziesmu tādā veidā, kā to dzied tautā. Tas piedod dziedones mākslai dziļi īpatnēju raksturu un pievilcību. Mākslinieces dziedātās dziesmas līdz ar to kļūst klausītājiem tuvākas un saprotamākas. Dziedone smalkjūtīgi pielieto dziesmu izpildījumā mimiku, žestu, pat deklarāciju, neizjēto tonē nekur no mēra sajūtas.

Notikušajos koncertos māksliniece parādīja lielu dažādību dziesmu rakstura ziņā. Spilgtā dramatiskā izteiksmē skanēja M. Bjantera dziesma (Simonova teksts), kurā atēlota kareivja bēdīgā dzīve cara Nikolaja I laikā, drū-

„MIRANDOLINA”

JAUNUZVEDUMS MUZIKALĀS KOMEDIJAS TEĀTRĪ

K. KLAVA

tas pārstāvja tēls. Dala vainas šajā nozīmē attiecināma ne tikai uz operetes autoru, bet arī uz režisora Gruzijas PSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka V. Hofrata sniegumu. Režisora darbu vērtējot, atzīmējami vēl divi momenti. Panākumu kontā katrā ziņā ierakstāmi vairāki interesanti raksturi (O. Kūns, H. Misiņš, J. Zile, M. Vērdiņš). Turpretim par izrādes viengabalainību, radošu izdomu ansambļa noskaņošanā un vadošās idejas pastiprinātā apgaismošanā — laba var teikt pavisam maz. «Mirandolinas» uzvedumu maz bagātina arī V. Sidorova muzika. Tās stiprākā puse ir vienkāršība, nemākslotība, bet trūkst melodijas skaistuma un sīzētam atbilstoša dzirkstīguma. Tādā kārtā «Mirandolinas» muzikalijai daļai nav tekstam līdzvērtīga elementa nozīmes, kā tam operetē vajadzētu būt. Komponista devums nepārsniedz viduvējas kvalitātes muzikāla pavadījuma un ilustrācijas lomu.

Teātra orķestris A. Kuriševa vadībā, savu iespēju robežās, darīja visu, lai pienācīgi iekļautos izrādē. Uzveduma muzikalās puses loma būtu pilnīgāka, ja mazliet paātrinātu tempus un drošāk akcentētu ritmus. Tas muziku tuvinātu Goldoni darba garam.

Kaut arī operetes libretista, komponista un uzveduma režisora devumā

nevar saskatīt nekā izcilā, tad tomēr «Mirandolinas» inscenējums novērtējams par labāko, kāds Muzikalās komēdijas teātri radīts, un tikai tāpēc, ka krietnu mākslinieciskās gatavības pieaugumu parādīja vairāki tēlotāji. Pirmā kārtā tas jāsauc par pieminētajiem vīriešu raksturu veidotājiem — O. Kūnu, H. Misiņu, J. Zili un M. Vērdiņu.

Titullomā debiteja E. Debura. Viņa vēl nespeja visā pilnībā parādīt Mirandolinas spēku, šīs gudrās sievietes pārkūmu par aristokrātijas pārstāvjiem. Taču tas, ko E. Debura spēja panākt kā lomas vokālajā, tā arī sceniskajā izstrādājumā, apliecināja, ka teātris ieguvus talantīgu, iecietīgu mākslinieci ar plašām iespējām augt un attīstīties.

Zināmu neveiksmi Fabricija lomas tēlotājam K. Šteinbergam jau iepriekš «nodrošināja» operetes autori un režisors. Arī pats aktieris pārāk maz darījis, lai tēlam piešķirtu aktivitāti un spītumu.

N. Gruzna un A. Ziemele nelielās aktiņu lomas spēlēja un dziedāja droši, bet raksturu notēlojumam neatrada nekā raksturīga.

Baletmeistaram E. Plečickim savu darbu parādīt bija maz iespēju, bet arī šis mazums pierādīja, ka baleta trupas snieguma līmenis jūtami cēlies.

Savu uzdevumu pieņemami veica, bet pārāk «tradicionāls», bez svaiguma izdomā, bija mākslinieka Aboliņa teceētāis dekoratīvais ietērs.

Vīru kora „Dziedonis” koncerts

Ceturtdien, 4. martā, Valsts Konservatorijas zālē notika vīru kora «Dziedonis» koncerts, veltīts 1948. gada dziesmu svētku ieskaņai. Pirms koncerta ievadvārds par dziesmu svētkiem teica Dziesmu svētku biroja priekšsēdētājs M. Edziņš. Gatavošanās dziesmu svētkiem mūsu republikā izraisījuši plašu masu kustību. Līdz šim reģistrēti vairāk par 400 korim ar 50.000 dziedātājiem. Koru uzdevums tagad rūpīgā darbā sagatavot svētku repertuāru.

Kopš sava pēdējā atklātā koncerta pagājušā gada septembrī koris audzis kā skaitliski, tā kvalitatīvi. Šoreiz uz koncerta estrādes skatījām pāri par 70 dziedātāju. Kora sastāvā var atrast dziedoņus, kas kori dzied jau 20 gadus, tomēr vairāk nekā divas trešdaļas ir jauni. Saliedēt visu šo lielo kolektīvu vienotā kora vienībā, panākt līdzsvarotu kora ansambli ir grūts un atbildīgs uzdevums. Diriģentam H. Mednim tas izdevies atzīmami labi. Koris guvis jau ievērojamu vokālo skaņīgumu. Visumā panākts vispārējs kora ansamblis, kaut arī reizēm dziesmu tehniskā grūtākajās vietās dažās balsu grupās, piemēram tenoros, vēl izdalās atsevišķas balsis kā spēka, tā nokrāsas ziņā. Labs ir kora noskaņojums — akordu tīrskana ar nevainojamu intonāciju. Bagātāku un lielāku dažādību varēja vēlēties nianšu un dinamikas ziņā. To panākt ir kora turpmākais uzdevums.

Koris koncerta programmu iesāka ar A. Aleksandrova kantāti par Stajnu. Tenora solo partiju dziedāja Arvids Elksnītis. Kā solists, tā koris dziedāja droši un pacilāti, atsedzot pilnībā šā skandarba skaisto melodiju. Tālāk sekoja divas dziesmu svētku repertuāra dziesmas: Jēkaba Medīna «Tēvu zemei» un Jāzepa Vītola «Atmaksas diena». Sevišķi spēcīgi izskanēja pēdējā dziesma, tāpat teicams bija paša autora «Uguns mīlnas» atskaņojums.

Pirmatskaņojumā dzirdējam divas jaunas kora dziesmas: kora dziesmu konkursā ieteikto Jēkaba Graubina dziesmu «Māksla ir cīņa» ar Andreja Upiša vārdiem un Valentina Utkina «Slavu varoniem» (Jūlija Vanaga teksts). Ar šīm dziesmām vīru kora trūcīgais repertuārs kļuvis bagātāks. Sevišķi pirmā guva klausītājos lielu atsaucību un nākotnē droši vien būs koreviena vīru kora repertuārā. Par V. Utkina jauno kordziesmu pēc vienreizēja atskaņojuma nav iespējams dot plašu atsauksmi. Dziesma, sevišķi tās otrā puse, šoreiz nespēja radīt pārliecināšu koreviena vīru kora repertuārā. Par V. Utkina jauno kordziesmu pēc vienreizēja atskaņojuma nav iespējams dot plašu atsauksmi. Dziesma, sevišķi tās otrā puse, šoreiz nespēja radīt pārliecināšu koreviena vīru kora repertuārā.

Koncerta otrā daļā blakus latviešu tautas dziesmām dzirdējam krievu, igauņu un somu komponistu dziesmas. No pēdējām sevišķi dzīvā izteiksmē izskanēja interesantā G. Ernesaksa dziesma «Sāksim nu, zēni» un S. Palmgrena «Somu kalnraču dziesma». Labu kora skaņīgumu koris parādīja M. Kovalja varenajā dziesmā «Ilmeņa ezers». Ievērojama vokālo tehniku un dziedājuma elastību dzirdējam J. Graubina skaisti harmonizētajās latviešu tautas dziesmās — «Pūt, vējiņi!» un «Cuči, mana ligaviņa» un P. Barisona — «Kēvīte, svilpstīte» un «Sniga sniegi, putnāja».

Kora solo dziedājumus izteiksmīgi un daiļskanīgi veica tenors A. Elksnītis.

Koncerts guva klausītāju siltu atsaucību. Piedevām koris vēl nodziedāja A. Jurjana «Lūk, roze zied», J. Cimzes «Kur tu iesi, jauns puistis!» un J. Vītola «Mežezers».

Koncerta atkārtojums svētdien, 7. martā, plkst. 18. Valsts Universitātes lielajā aulā.

Irma Jaunzeme

mā noskaņā raišījās senā krievu tautas dziesma (A. Kopsisova apstrādājuma) par krievu sievietes smago likteni un ukraiņu tautas dziesma par vācu okupācijas laiku.

No liriskām dziesmām atzīmējams melodiskās lietuviešu tautas dziesmas «Dūdina» izpildījums V. Florova apstrādājumā. Par pēdējo jāsauc, ka klavierpavadījums nebija pietiekami raksturīgs, tas neatbilda lietuviešu tautas mākslas īpatnībām. Silti izskanēja latviešu tautas dziesma «Aijā, Ancit, aijā» (M. Zarina apstrādājuma) un latgaliešu tautas dziesma «Aiz azara bolti bārži» (A. Kalnina apstrādājuma).

Starp daudzajām joku, draiskajām un deju dziesmām minamas baltkrievu, ukraiņu, poļu un ebreju dziesmas. Sevišķi atzīmējams mākslinieces pārliecinotais un raksturīgais ebreju dziesmu izpildījums.

Izclli bija padomju austrumtautu dziesmu atskaņojumi. Šo dziesmu īpatnais kolorīts, savdabīgās intonācijas un īpatnēji melodija Jaunzemes dziedājumā atklājās visā pilnībā. Dzīvi un izteiksmīgi skanēja E. Dimentmana turkmeņu dziesma par dzimteni, skaistām melodijām bagātā Bedrosova tadžiku dziesma «Agrā rītā», īpatnējā V. Vlasova kirgizu dziesma «Dzīve» un M. Šteinberga ķīniešu dziesma par meitenes ilgām.

Klavīeru pavadījumus muzikāli pieklāvīgi un atzīmami veica pianists Volodemārs Florovs.

J. Kokle

Dziesma padomju sievietei

Mirdza Ķempe

Kur šalko vērpas un kūlīši zaigo,
Kur vīndārzu zaļums un abeļu plauksme,
Tur jūt tavu roku stipro un maigo,
Tur visur tavs darbs, tava mīla un slava.

Kur martenu kvēle un turbinu dima,
Kur virpu un āmuru dzelzainā trauksme,
Kur audēju tītavas griežas bez rimas,
Tur visur tavs darbs, tava mīla un slava.

Kur gleznās redz dzīves daudzveidu krāsas,
Kur marmors un granīts aug dīzenos tēlos,
Kur dzirkstot rit dzejas saulainās lāsas,
Tur visur tavs darbs, tava mīla un slava.

Ar padomju tautu liela tu kļuvi,
Tā rādīja tavu dvēseli kvēlo,
Un uzvarās, kurās dzimtenes guva,
Mirdz mūžīgs tavs darbs, tava mīla un slava!

Partijas norādījumus likt mākslas jaunrades pamatā

(Izvilumi no runām Rīgas mākslas darbinieku sanāksmes debatēs)

Runādams Rīgas mākslas darbinieku sanāksmē sakarā ar VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība», Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis norādīja uz izcilu vērtību, ko mūsu partija veltī kultūras, ideoloģijas un mākslas jautājumiem. Par to liecina tas, ka blakus lielākajiem mūsu dzīves atjaunošanas, celtniecības jautājumiem tās uzmanības degpunktā nepārtraukti stāv mākslas dzīves jautājumi.

Līdz ar to katram mākslas darbiniekam kļūst skaidrs, kāda atbildība jāuzņemas, strādājot padomju mākslas laukā.

Kā varēja notikt, ka tik klūmīgā stāvoklī nonāca mūsu muzika, mūsu muzikas kultūra Padomju Latvijā?

Pirmā kārtā šeit vairojama Mākslas lietu pārvalde, kas muzikas jautājumiem līdz šim neveltīja pienācīgu vērību. Ir pilnīgi jāatzīst tā svarīgā kritika, kas bija izteikta b. Pelše referatā, kā arī Latvijas Komunistiskās (bolševiku) Partijas Centrālās Komitejas lēmumā par Mākslas lietu pārvaldes darbu, un ko pasvītro arī atsevišķi runātāji. Tiesām, mākslas dzīves jautājumu kopīgajā sumā muzikas dzīves jautājumiem bija ierādīta mazākā vieta, piegriezta mazākā vērtība. Ja pirmajā pilnā stāvēja mūsu teātri, ja vēl, atsevišķām izstādēm gatavojoties, arī mūsu tēlotāji mākslinieki nokļuva asākā kritikas gaismā, tad muzikas darbi, komponisti, Komponistu savienība, — kaut arī tā ir skanīga māksla, bija vismazāk dzirdama.

Tā ir sevišķi smaga kļūda Mākslas lietu pārvaldes un tās vadības darbā, kas nekavējoties jālabo. Arī tas apstāklis, ka mūsu priekšā nav pat īsta mēģinājuma radīt padomju operu ar pēckāra tematiku, pirmā kārtā ir Mākslas lietu pārvaldes vaina. Jo ar runāšanu tas ir sācies u. c. beidzies, līdz konkrētam darbam neaizejot.

Šīzēto konkursus, par ko runāja pusotra gada, tikai šā gada sākumā realizējās. Ja tas arī dos 2—3 tādu darbus, pie kuriem apstājoties, būtu cerība, ka varētu radīt padomju operu, tad arī tas ir ļoti liels darbs, ko nespējam, bet vajadzēja padarīt aizvadītajos divi ar pus gados.

Tas ir pārņemums, kas pilnīgi jāpārņem un no kura jātaisā slēdziens, ka tā strādāt ilgāk nevar. Ir skaidrs, ka Komponistu savienības darbam, sākot no tā ar Mākslas lietu pārvaldes darbu, ir jāskūst par vadošo pūsmu Mākslas lietu pārvaldes dzīvē. Mēs esam jau šo to sākuši. Ir notikušas vairākas apspriedes — par A. Skultes baletu «Leide», par Laumas Reinholdes operu «Krauklītis». Bet tas vēl ir par maz.

Tagad mēs saprotam, ka tāpat kā glezniecībā formalisms aizved līdz sirreālismam literatūrā, līdz ārpus prāta stāvokļiem formām, tāpat līdz bezjēdzībai varēja aiziet arī muzika. VK(b)P CK lēmums nāk īstā laikā, kad mūsu muzika vēl nav saēsta pašā pamatā. Padomju komponistiem šis lēmums atver acis un parāda ceļu uz īsto mākslu.

Mēs aizgājām no dzīves. Tagad pirmo reizi Komponistu savienība sadzirdēja darba lauzu, jaunatnes, karavīru atsauksmes par savu darbu. Agrāk komponisti nemaz negāja pie viņiem, neklausījās, ko par viņu darbu domāja VEFa strādniece, otrās vai trešās vidusskolas skolniece vai Universitātes students. Tagad partija atklāja tautas domas. Partija pareizi šeit kritizēja mūsu komponistu darbu, pareizi atklāja trūkumus. Nav mums skaidru un saprotamu dziesmu, tāpēc arī daudzās vietās vēl dzied vecās, salcānās un tautas garam svešās dziesmas. Tas ir tas repertuārs, ar kuru darba tautai bija jādzīvo, jo mūsu komponistu jaunradi bieži vien nevarējām saprast. No «Rūtas» uz tautu nepārgāja neviena jauna dziesma. No citiem mūsu komponistiem, no viņu lielākajiem darbiem arī tautai nekā nav pārgājis. Komponisti bija ieslēgušies savā citadēlā.

Taču līdzšinējās pārrunas rada bažas, ka ne visi komponisti līdz galam sapratuši partijas lēmumu būtību. Piemēram, b. Grinfelde «Rūta» kļūda vēl atzīst, bet saka, ka kantatēs viņa jaunrade ir uz pareiza ceļa. Labākais viņa darbs, bez šaubām, ir rekviems «Karā kauta dvēselīte», kurā skaisti ieskanas tautas dziesmas motīvi. Tas ir paša komponista radīts, bet izaudzīts no patiesām sirds skanēm. Kad ieklausies dzīlāk, šo melodiju pārsit kaut kāda nejausība. Ieskanas aprauta sieviešu kora dziedāšanās, un klausītāji paliek neizpratnē, kāpēc komponists rausta viņu uzmanību.

Tā ir apzināta profesionālas meistarības demonstrācija. Manuprāt, Grinfeldam un arī citiem, arī Ivanovam ir tāda vaina, ka viņi savā darbā grib katrā ziņā parādīt, ka, lūk, es pārvaldu visus izteiksmes līdzekļus. Es zinu visu un vēl plus es zinu to, ko neviens nezina. To mūsu komponisti mīl pārmērīgi uzsvērt.

Dažādās sanāksmēs esam dzirdējuši daudz nekritiskās slavināšanas par vienu otru, varbūt arī labu darbu. Gribam šo darbu uzšūpot pašos slavas augstumos. Kad šiem cilvēkiem, muzikas kri-

tiķiem pajautā, kur tad ir tās lielās vērtības, kuras slavinām, tad mēs stāvam ar nolālām rokām, nevarēdami un nemācēdami aizstāvēt savas pozīcijas.

Es domāju, ka, piemēram, Anatolam Liepiņam ļoti daudz ļauna nodara, Operas teātra sienās slavinādami, it kā nevarētu būt labāka darba par viņa baletu «Laima». Pamatos «Laimai» ir spēcīga muzika. Bet Liepiņš paliks pusceļā un neaugs tālāk, ja viņu arī šajā nozīmē stingri nekritizēs, jo kļūdu vēl ir ļoti daudz.

Par partijas lēmumu paviršu izpratni liecināja tautas mākslinieka E. Smiļļa runa. Viņš saka, ka ar prieku gaida nākamos lēmumus, it kā tiem jābūt. Mēs it kā varam iet, kā gribēdami, gan partija mūs paņems pie rokas un nostādīs uz ceļa. Tāda nostāja ir nepareiza. Jāizbilda esošie lēmumi, tad jauni nebūs vajadzīgi. Arī lēmums par muziku nebūtu bijis vajadzīgs, ja visi mākslas darbinieki savā līdzšinējā darbā būtu turējušies uz īstā ceļa. Tas jo īpaši attiecas uz mūsu tēlotājiem māksliniekiem. Latvijas Padomju mākslinieku savienībai nopietni jāpadomā par jautājumu, kā izlabot līdzšinējās kļūdas viņu mākslas nozarē.

Nepietiekami nopietni partijas norādījumus uzņemusi arī mūsu muzikālas kritiķi, kas savas objektīvās mēģinātas attaisnot ar dažādiem objektīviem iemesliem, bet neatzīst, ka šo kļūdu pamatā parasti ir nepareizs muzikas novērtējums, nepareiza muzikas izpratne.

Dzejnieks Valdis Lukša uzsvēra, ka citu nozaru mākslas darbinieki nedarītu pareizi, ja priecātos, ka, lūk, arī komponisti reiz saņēmuši pārmetumus. Jo lēmums ir pret katru formalismu visās mākslas nozarēs, katram mākslas darbiniekam šodien ir jāpārskata sava radošā darbība.

Vai mūsu dzejnieki šodien var apgalvot, ka mums formalisms kaite ir sveša? Manuprāt, viņi to darīt nevar. Sur un tur formalisma pazīmes ir manāmas arī mūsu dzejā. Tās parādās pārdabiskās metaforās un epitetos, kas kalpo tikai dzejas gardēžiem. Šie izteiksmes līdzekļi nav vairs satura, domu izteicēji, bet kļūst par zināmu pašmērķi, fiksmānās ar izteiksmes līdzekļiem. Dzejnieki pārlietu meklē neparastās izteiksmes formas, neparastās atspējas. Tāpat ašonāce bieži pārvēršas par elku, par pašmērķi.

Dažkārt izsakām savas domas ļoti šablonski, un vislielākais trūkums mūsu dzejas apdarē ir taisni tas, ka dzejoli rakstīti steidzīgi — arī tas ir formalisms.

Kā dzejnieki, tā komponisti bieži pārrunā jautājumu par masu dziesmām. Bet par šo masu dziesmu mēs esam dzirdējuši no komponistiem domas, ka tas ir zemākas kategorijas mākslas veids un ka ar to redzamam komponistam nepiedien nodarboties. Tāpēc arī dabiski rodas pretrīkības. Komponisti pārmet dzejniekiem, ka tie nedodot tekstus, bet ja dodot, tad nederīgi. Turpretim dzejnieki pārmet komponistiem, ka daudzas dzejas komponisti negrib ietvert dziesmā, Piemēram, vairāki mūsu komponisti nemīl vārdu padomes, Padomju Armija u. t. t.

Nav daudz gadījumu, kad komponisti būtu sadarbojušies ar dzejniekiem dziesmu teksta radīšanā. Un nav neviena tāda gadījuma, ka komponistiem būtu bijusi sava tematika, kad komponistiem būtu ieslusi sava doma, kas prasītos pēc izteiksmes vārdos. Viņi saka tikai: «dodiet tekstus!» Tāpat ir ar jaunās operas libretiem. Komponistiem nemaz nav skaidrs, ko viņi grib apdziedēt savā muzikā. Toties bieži dzird komponistus sūdzamies, ka dzejnieki nedod viņiem libretus vai pat nav spējīgi dot. Protams, tā ir ērta pozīcija, jo tā pasargā no masu dziesmu un

operu komponēšanas, bet tautas interesēm šī pozīcija neatbilst.

No šī klūmīgā stāvokļa, manuprāt, ir tikai viena izeja — komponistiem un dzejniekiem beidzot jāsaprot, ka operu un masu dziesmu radīšana ir liels un jauns uzdevums, tāds darbs, kas vajadzīgs mūsu tautai. Jāsaprot beidzot arī, ka šo uzdevumu iespējams veikt, tikai abām nozarēm sadarbojoties.

Kā pilnīgi aplama jānoraida arī tāda doma, ka VK(b)P CK lēmumi veicinātu salkanas muzikas komponēšanu par putniņiem un nelaimīgu mīlestību, par sudrabspožām mēnesnīgām naktīm u. t. t.

VK(b)P CK lēmums skaidri prasa radīt padomju tautas cienīgus darbus. Padomju tauta — tas ir cīņa par piecīgi, padomju tauta ir cīņa par mieru visā pasaulē, padomju tauta ir cīņa pret reakciju, padomju tauta ir cīņa par komunismu. Šai tautai varonei vajadzīgi darbi, kas atspoguļotu šo lielo darbu darītājus un lielo cīņu cīnītājus.

Valsts filharmonijas mākslinieciskais vadītājs J. Ozoliņš savā runā konstatēja, ka VK(b)P CK lēmums, kas galvenokārt vērtē stāvokli simfoniskajā muzikā un operas mākslā un tādā pirmā kārtā vērst pret kļūdām Komponistu savienības un Konservatorijas darbā, ir tieši adresēti arī tādi testādei, kāda ir Valsts filharmonija. Valsts filharmonija taču savā darbā saskaras ar visiem muzikas žanriem — simfonijām, vokāliem darbiem u. t. t.

Simfoniskā orķestra darba pamatā jābūt labam repertuāram. Jāatzīst, ka šai ziņā kā Filharmonijas mākslinieciskais vadītājs neesmu bijis pietiekami uzmanīgs. Valsts filharmonijas repertuārs bija arī tādi simfoniski darbi, kurus partijas lēmums asi kritizē.

Runājot par dziesmām, kuras Valsts filharmonija, viņas mākslinieki sniedz klausītājiem, jāsaka, ka arī šeit jūtami lieli trūkumi. Mums trūkst labu dziesmu. Pirmkārt, trūkst tāpēc, ka ļoti maz komponistu nodarbojas ar dziesmu komponēšanu, sevišķi kora dziesmu komponēšanu. Nedaudzi mēģinājumi kora dziesmu komponēšanā jau ir, dažus labus paraugus var saskatīt, bet tas ir par maz, lai varētu apmierināt repertuāra vajadzības un lielo izpildītāju skaitu. Vēl ir vērojama tāda parādība, ka dziesmas gan komponē ar lielu profesionālu māku, bet izvairās no aktuālām temām un aizbildinās ar pienācīgu tekstu trūkumu. Domāju, ka labu tekstu netrūkst. Katrā ziņā labu tekstu ir vairāk, nekā uzrakstīti labu dziesmu.

Būtu gluži aplami domāt, ka trūkums, kurus atsedz VK(b)P CK lēmums, vainīgi tikai tie cilvēki, kuru vārdi piemēti vai kurus biedrs Pelše atzīmēja savā referatā. Vainīgi esam visi, kas nodarbojamies ar padomju mākslu. Arī Filharmonija bija aizmirususi, ka mākslai jābūt dzīvai, skaidrai, ka mākslai liela audzināšana nozīme. Apzinoties, ka izpildītāji mākslinieki ir mākslas nesēji tautā, viņiem jāzina, ka izpildījumā jāatrodas augstā līmenī un tam jāpiegriež lielāka vērtība, nekā līdz šim to esam darījuši. Māksliniekiem ir jāprot pārliecināti runāt uz tautu. Ar personīgu piemēru, ar uzvešanu, ar savu darbu māksliniekiem šodien tautas priekšā jāreda, ka viņi ir padomju mākslinieka vārda cienīgi. Lai to spētu, mūsu māksliniekiem jāizmanto visas iespējas sava darba uzlabošanai, viņiem jāmācās. Viņiem jāprot ar savu mākslu kalpot augstajām tautas prasībām. Jāprot kalpot šim lielajam laikmetam.

Mums ir daudz jaunu pasākumu, jaunu kolektīvu. Stāties darbā tautas instrumentu orķestris, ilgāku laiku strādāja tautas deju ansambļi. Mums nopietni jādomā, kādā virzienā jāturpinās šo kolektīvu darbam, lai viņi nenonāktu grupuclā mākslas darbu izturkošanā, lai izpildījums neieslidētu formalismā.

VK(b)P Centrālās Komitejas lēmums skaidros un īso vārdos nospraud un iezīmē mūsu mākslinieciskās jaunrades turpmākās attīstības ceļu, ļoti skaidri un nepārprotami norāda pamata uzdevumus mūsu mākslinieciskajai jaunradei.

LPSR VALSTS OPERAS UN BALETA TEATRA SOLISTU VĒSTULE BALETA «LAIMA» AUTORAM SKANRADIM A. LIEPIŅAM

VK(b)P CK lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» radījis LPSR Valsts Operas un baleta teātra baleta kolektīvā dziļu atbalstu. Vēlēdamies izveidot pirmā latviešu padomju baleta «Laima» uzvedumu atbilstošu partijas CK lēmuma prasībām, grupa vadošo teātra baleta solistu nosūtīja šī baleta autoram, LPSR nopelniem bagātajam mākslas darbiniekam skanradim A. Liepiņam, kas patlaban atrodas Maskavā, šādu vēstuli:

«Kā zināms, Jūsu komponētais balets «Laima» LPSR Valsts Operas un baleta teātra baleta kolektīva izpildījumā guvis darba laudis plašu atsaucību. Darbs, ko tik pašaiļiedzīgi, ar neatlaidību un mīlestību veicis LPSR Valsts Operas un baleta teātra kolektīvs baletmeistars H. Tangļevičs-Birzniecs un diriģenta A. Jansona vadībā, vainagojies sekmēm. Ir radīts krāšņs balets, ar ko var lepoties ne tikai mūsu teātra kolektīvs, bet arī visi Padomju Latvijas darba laudis. Pat vēl vairāk — šis balets ir cienīgs reprezentēt Padomju Latvijas mākslu citās mūsu brālīgajās republikās.

Mēs patiešām Jums par šim baletam radīto muziku, kas ir bijis pamats sasniegtajiem rezultātiem. Bet līdz

ar to mēs griežamies pie Jums, cienījamo komponist, ar lūgumu. Mēs gribam savā darbā arvien vairāk augt un celt līdzšinējo «Laimas» iestudējumu vēl augstāk, meklēt vēl skaistākas izteiksmes formas un spilgtākus, kā arī raksturīgākus kustību atrisinājumus, lai šis balets būtu vēl pilnīgāks un radītu vēl lielākus panākumus. Tāpēc mēs lūdzam Jūs nākt mums šai darbā talkā un padziļināt, izdaiļot, kā arī pārveidot šis lielās kompozīcijas atsevišķās vietas, vadoties no VK(b)P CK lēmuma izteiktajām prasībām padomju muzikā, ņemot tajā par pamatu klasiskās tradīcijas, kā arī ievērot Staļina premijas laureāta, KPFSR tautas mākslinieka diriģenta Golovanova un Staļina premijas laureāta skanraža Novikova norādījumus, lai mūsu mākslas ceļš nekad neapstātos, bet ietu prēmim vēl spožākiem sasniegumiem.»

LPSR Valsts Operas un baleta teātra solisti: J. Pankrāte, I. Stroda, O. Adamova, LPSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks A. Ozoliņš, V. Ozoliņš, V. Birkmane, J. Gedāne, A. Malīševs, G. Lomakins, E. Galinš, K. Surovegins, S. Liepiņš

PLAŠĀKU VĒRIENU TĒLNIECĪBAS DARBOS

(Sakarā ar metu iztirzājumu Latvijas Padomju mākslinieku savienības tēlnieku sekcijā)

MĀRTIŅŠ ZAURS

Nesen Latvijas Padomju mākslinieku savienībā plašā tēlnieku sanāksmē notika metu un skici apskate un iztirzāšana. Devīppadsmit tēlnieki bija iesnieguši trīsdesmit piecus metus. Ar lielāko darbu skaitu atkal piedalās jaunākie un visjaunākie, turpretim vecie — vadošie meistari — neatrod par vajadzīgu savus projektus sniegt kolektīva apspriešanai. Var rasties dibināts jautājums: vai tad tiešām viņiem tādu nemaz nav?

Raksturojot izstādītos darbus, jāatzīst, ka tāns redzama tieksme iet kopā ar mūsu lielo socialistisko laikmetu, taču tāns vēl ir daudz nevarības, ieslēgšanās šaurā sīkplastikas lokā, kas izpaužas idiliskās, beztematiskās miniaturās. Pie laikmetīgām temām

cijas tempu, kur kilometrus skaita sīptos un darbību sekundēs, tādēļ arī pilots radīts spraiģā kustībā. Otrā savā darbā «Agitators» Lukaševičs ir sintezējis K. Zemdega un V. Muchina stilu. Jānis Zarins sniedzis metu «Karavīri triecienā». Te divi sarkanarmieši, mēteļiem plandot vēja, traucas uz priekšu, un šķiet, ka nākamajā mirklī no atvērtās rokas izlidos granata, lai kristu ienaidnieka pozīcijās. Otrs mets — «Diriģents» domāts dziesmu svētku izstādei.

Gailītis savus apaļā formata reljefus nodomājis realizēt caurspīdīgā un jaunā materiālā — stiklā. Pirmās mūsu republikā stiklu tēlniecībā izmantoja Eduards Karitons, tagad šīs problēmas pēti arī jaunais tēlnieks Gailītis. Gai-

Mārtiņš Zauris, Latviešu gvardes strēlnieku divīzijas cīnītāja. Mets.

drosmīgi ķeras vai vienīgi jaunākie tēlnieki, daži no tiem ir autodidakti, dažu skaistu novatorisku domu gremdē sīktais, neveiklās plastiskais izpildījums. Citos gadījumos neapvaldītas fantāzijas lidojums aiziet ārpus tēlniecības iespējām un pārvēršas diletantismā. Cīnoties pret formalismu, mūsu tēlniecībā ļoti jāuzmanās no diletantisma zēdums klīntim.

Vadošais ceļā rādītājs padomju māksliniekiem ir socialistiskais realisms un, sekojot tā principiem, kā arī izmantojot labākās Rietumietropas, krievu un latviešu klasiskās mākslas tradīcijas, studējot marksisma-lenīnisma zinātnes nelzsmēlamos avotus; mēs nekad neno-maldīsimies, mūsu radošais garš nekad neapsīks.

Padomju tēlniekiem ir daudz lielāki uzdevumi nekā sīkā mītpilsonisku statutu ražošana un pārdošana. To tomēr vēl nav izpratuši daudzi tēlnieki, Mākslas lietu pārvaldes un kombināta «Mākslas» vadošie darbinieki.

Lai tēlniecība nostātos savā īstajā apkārtne — brīvā dabā, daudz pūļu prasī cīņa pret «salona mākslas» tradīcijām. Cik daudz cildenuma un audzināšu domu var liesot liela meistara darinātā akmens vai bronzas tēlā pie Daugavas ūdeņiem, Tēvijas karā kritušo cīnītāju atdusam un cīņu vietās, pilsetu parkos!

Mūsu tēlnieki daudzāk to piemirst un sniedz sīkas etiķes, mazas mākslas drumstaliņas. A. Briedis rāda «Smaidošu bērnu», Lukaševičs «Gimenes idili», Dirīke «Sējēju» — nogurušu vecu viru, kas apējis mazu zemes gabaliņu; Pennevičs «Sarkanarmietis» — sēdošu apatisku un bezcerīgu cilvēku, kas nekādi neatgādina varonīgo padomju karavīru. Natūrali darba temu izpratis un veidojis vecais meistars Skilters. Viņa «Truļu stāvējums» grūti saskatīt padomju darba cilvēkus, šie trīs strādnieki drīzāk atgādina vergus kaut kur tālajā Āfrikā vai Beļģijas ogļraktuvju šachtās.

Plašāka uzdevuma izpratne ir divos E. Meldera metos monumentālai Lenina statujai. Abi darbi veidoti pasmagā uz tverē. Labāk izdevusies statuja, kurā Lenins tēlots ar paceltu labo roku runātāja kustībā, raksturīgā siluetā. Darbi radīti, izmantojot padomju tēlnieku sasniegumus Lenina atveidā.

Kā monumentālu skulptūru sacerētājs pazīstams Rūd. Alders. Reljefā «Lenins Rīgā» redzama strādnieku grupa pie galds, kur Lenins uzrunā vecos revolucionārus, Aizmugurē — Rīga ar baznīcu torniem un Daugavu. Jāpiezīmē gan, ka ar šo ainevu tiek izcināta vēsturiskā patiesība. Iekšteipā, konspiratīvā dzīvoklī notiekošā darbība tiek pārnesta it kā brīvā dabā, Daugavas kreisajā krastā. Ka tas vēsturiski nepareizi un neattaisnojami, par to autoru sanēma vairākkārtējus aizrādītumus, bet nav tos ievērojis. Labs darbs kompozīcijas ziņā ir «Ievainotā iznešana».

Kārlis Jansons ārkārtīgi koncentrētā, spraiģā un anatomiski precizā veidojumā rāda darba darītājus celtniekus un kalējus Jansons neapsaubāmi mūsu tēlniecībā ir viens no virtuozākajiem cilvēka ķermeņa pārvaldītājiem.

J. Briedis veidojis «Sējēju» — vienu un bezgala daudzreiz veidotu tēlu. Lukaševičam pieder trīs darbi. «Lido-tājs», pilnā kaujas tērpā solojot, veļk cimdus un vēro debesis. Te jūtām avia-

liša lielākajā reljefā tēlots Prof. Dr. A. Kirchenšteins kā nopietns un liels zinātnieks, strādājot pie mikroskopa. Mazāka formata reljefā redzam jātņiekus kaujā, kas traucas pāri dublainam laukam. Neizdevies «Parasūtītājs» — le-cošais cilvēks atgādina nīrēju un korralus dienvidu jūrās. Gailītis ir jauns topošs tēlnieks, saista ar bagātu fantāziju. Bukovskis izveidojis plotnieku kopā ar plōstu un viņiem.

L. Grabinska «Projekts strūdlakai» sacerēts, rēķinoties ar konkrētu vietu Rīgas apstādījumos. Sīkie parādītais «Zēns ar zivi» veidots betonam piemērotās formās, arī kompozīcijā atšķiras no tamlīdzīgiem baroka un renesanses veidolēm.

Šī raksta autors darbā «Snaipere» sniedz Padomju Latvijas skulptūrā jaunu tēlu — sievieti cīnītāju Padomju Tēvijas karā, ņemot kā ierosinājumu Latviešu gvardes strēlnieku divīzijas slaveno snaiperi Moniku Meikšāni.

Enerģiskā tēlniece L. Zurgina, kā vienmēr, arī šoreiz pievērsusi uzmanību darba dzīves temām un vitali spēcīgas sievietes tēlam. Viņas «Zveinieces» veidotas ļoti skulpturāli, bez traucējošiem naturāliem sukumiem.

Neredzējam tēlnieku Zaļkalna, Zemdegas, Skulimes, Smalca, Strazdiņa, Lanģes, Sidraba un Karitona darbu skices.

Lielā nozīmē tēlnieku darba ievirzīšanai pareizā virzienā ir kopējām pārrunām un darbu iztirzājumiem tēlnieku sekcijā. Bet Latvijas Padomju mākslinieku savienības tēlnieku sekcijas sēdes ir vienas no kļūstākajām un garlaicīgākajām ne tikai Mākslinieku savienībā, bet visā Padomju Latvijas mākslas dzīvē. Cik reizes ir ierosināts arī rīkot teoretisku pārrunu vakarus un galvenais — tēlniecības izstādi. Šādas izstādes sarīkošanu kavē arī tēlnieka darba specifiskie apstākļi, materiālu sagāde, ilgais laiks darba realizēšanā, transports. Bet galvenais trūkums ir tēlnieku gausums, lēnā darba tempi un laika tērēšana ar sīkiem blakusdarbiem. Ļoti lēni tēlniecībā noris tas jaunrades metodoloģijas pārveidošanās process, kam organiski jāizriet no VK(b)P CK lēmumiem par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad» sakarā ar pēdējo lēmumu par Muradeli operu «Lielā draudzība».

Pavisam nepietiekama ir sadarbība ar Arhitektūras pārvaldi un arhitektiem pie pilsētu izbūves un izdalošanas projektiem. Mums vēl trūkst daudz pieminekļu Lielajā Tēvijas karā kritušajiem varoņiem.

Katrs Padomju Latvijas iedzīvotājs saprot, ka Padomju Armija mums atdeva brīvību un dzīvi, atbrīvojot no vācu okupantu jūga, bet šīs armijas kritušajiem varoņiem vēl ļoti daudzās vietās nav pieminekļu. Nav atraduši savu atveidu arī Tēvijas karā kritušie Padomju Savienības Varoņi — Padomju Latvijas pilsoņi. Šiem pieminekļiem jābūt mākslinieciski un idejiski tik augstvērtīgiem, lai tie paudžu paudzēm paustu mūžīgu slavu kritušajiem varoņiem.

Ceram, ka pašreiz Arhitektūras pārvaldes rīkotajā pieminekļu projektu konkursā mūsu tēlnieki aktīvi piedalīsies ar daudzliem darbiem, ka šī konkursa rezultātā radīsies vērtīgi pieminekļi fāsietu upuru mūsu kapu vietās un varoņu pieminās zīmes mūsu republikas pilsētās un laukos.

Cīnītāji par mieru un demokrātiju

BIEDRS VESLAVS

Hitleriešu iznīcināto kopīgais skaits jau pārsniedza piekto daļu no zemes iedzīvotājiem, Geringa paziņoja: «Polija ir telpa, kuru mēs atbrīvojam vāciešiem.» Tautai, kas bija devusi pasaulē Koperniku un Mīķeviču, Sopenu un Kostjuško, Dombrovski un Dzeržinski, okupanti noteica tikai vienu ceļu — iznīcināt, un pa šo ceļu dzina caur Maidanekas krāšņiem, Tremblinkas grāvjiem, geto drupām un katorgas darbu Vācijas rūpnīcās un muižās. Bet poļu tauta nepadevās.

1943. gada 2. februāra naktī, kad uzspridzināja dzelzceļu starp Svernoviciem un Zirardovu, kad nākamajā naktī no slīdēm noskrēja divi vācu kara ešeloni, bet nedaudz vēlāk apdullinošs sprādziens iznīcināja Varšavas tuvumā dzelzceļa tuneli un gandrīz vienu laiku uzlidoja gaisā dzelzceļu tilti pie Hotilova, Radoma, Verbkovicu stacijām un daudzās citās vietās, — bija skaidrs, ka Polija nav hitleriešu karapūļu dzīļa aizmugure un ka te radies sava fronte.

Sis frontes spēki iesākumā nebija visai lieli. Svešzemju iebrucēji un pašmāju reacionāri ātri atrada kopēju vadību pret augšo nacionālo atbrīvošanas kustību. Brīvības un neatkarības cīņās vadītājiem un dalībniekiem nācās ievērot divkārtu konspirāciju, slēpjoties ne tikai no gestapo un tās radītās aspu specialveidu policijas, bet arī no teroristiskām pretautiskām poļu reakcijas grupām. Tas bija necilvēciski grūts darbs. Bet neviens no svešajiem vienlīdzīgajiem, neuzkrītošajiem strādniekiem, kas lēni gāja pa tukšo Grotera ielu vai citiem pussagrautās Varšavas kvartāliem, nepazina biedru Veslavu, kura vārds kļuva par cīņas karogu...

... Vladislavs Gomulka-Veslavs dzimis 1905. gadā Krosno naftas rūpniecības atslēdznieka ģimenē. Viņa raksturs un pasaules uzskats veidojās lielu cilvēces vēstures, tai skaitā arī poļu tautas vēstures, kustību laikā.

Lielā Oktobra socialistiskā revolūcija, padomju vara sarāva atkarības un apspiestības ķēdes, kurās daudzus gadus desmitus mocījis poļu tauta. Polijai bija iespēja kļūt brīvai un neatkarīgai. Bet tās brīvību nolaupīja poļu aristokrāti un kapitalisti. Kā nīkni savas tautas ienaidnieki viņi savu antinacionālo un egoistisko interešu dēļ pārdeva Anglijas, ASV un Francijas imperialistiem. Izpildot ārzemju aizbildņiem, tie pārvērtu Poliju par pretpadomju politikas instrumentu, par nemitīgu starptautisku nemiera un rīvēšanās avotu. Vājā, bet vienmēr ieročus žvādzinošā Polijā bija asu pretrunu režģis. Valdošā pilsdzīvības kliķe turējās pie varas, veiklī skaidrā beziesisko, nabadzībā nodzīto tautu ar «opozīcijas» palīdzību, ko veiklī vadīja slepenie aģentie, novēradami no valdošās noņemtas tautas dusmas un naidu.

Diez vai pusaudzis, kas dzimtajā Krosno stāvēja pie atslēdznieka spēlēm, bija spējis pilnībā un visos sīkumos saprast poļu reacionārā režīma politikas principus. Bet jau toreiz, pat nepazīdams «skaldi un valdi» formulu, uz kuras šī politika dibināta, viņš saprata, ka poļu barveži vairāk baidās no tautas vienības. Un Vladislavs ieslēdzās cīņā par Polijas apspiesto un ekspluatēto ļaužu apvienošanu.

Jaunais atslēdznieks maz atšķīrās no saviem biedriem, — varbūt tikai mazliet stingrāk raudzījās dzīli iegrimušās acīs, mazliet asāk nekā parasti veidojās mutes līnijas, viņš bija vairāk zināšanu kāres, gaišāka pārliecība. Asā sociālā netaisnība, kas valdīja pasaulē, vedināja Gomulku meklēt idejas, kuras apgaismotu ceļu uz labāku nākotni.

Par šīm idejām atslēdznieks no naftas rūpniecības ne reizi vien runāja ar biedriem puselegālajos jaunatnes politiskās izglītības pulciņos. Šīs idejas kļuva saprotamākas un tuvākas, kad viņš sāka strādāt ķīmiskās rūpniecības strādnieku arodbiedrībā. Un beidzot viņam šīs idejas kļuva par vesulu neuzvaramu zinātni, kad viņš iestājās komunistiskās partijas rindās. Aktīvi piedalīdamies vajātās Polijas komunistiskās partijas darbībā, jaunais komunistu pārvērtās par profesionālu revolucionāru.

Pamazām Vladislavs Gomulka kļuva par atzītu masu vadoni. Drīz pēc 1926. gada valsts apvērsuma pilsdzīvības kliķe pirmo reizi viņu iesloga moku kambaros. Bet ciešanas norūda šo cilvēku. Pēc katra jauna trieciena, ko reakcija deva tautai, partijai un viņam pašam, viņš ar vēl lielāku enerģiju turpināja cīņas ceļu. No šī ceļa Gomulku nenovirzīja ne policijas lode, kas to smagi ievainoja 1933. gadā, kad viņš vadīja lielu tekstilnieku streiku Lodzā, ne fašistisko pilsdzīvības cietumos pavadītie četri gadi.

1939. gada septembra dienās, kad vācu karaspēks iebruka Polijā, Gomulka atradās aiz cietuma restēm, — poļu barveži baidījās no visiem, kas varētu atmaskot tautai viņu ārpolitikas noziedzīgo raksturu. Nodota un iebrucēju patvaļai pamesta, Polija kļuva par vācu laupījumu. Miljoniem poļu atrada glābību no hitleriskā jūga pie Padomju Armijas, kas virzījās uz rietumiem un aizsprostoja vācu fašistiem ceļu uz Rietumu Ukrainu un Rietumu Baltkrieviju. Kopā ar citiem uz austrumiem de-

A. MANUSEVIČS

vās arī Gomulka. No 1940. līdz 1941. gadam viņš strādāja kādā Lvovas uzņēmumā.

Pēc hitleriskās Vācijas uzbrukuma PSRS Gomulka steidzās uz Poliju, uz dzimto Krosno, — celt tautu atbrīvošanas cīņai, iedvest viņā ticību, ka drīz pienāks diena, kad sabruks hitleriešu «jaunā kārtība», — un pienāks jo ātrāk, jo stiprāka būs pretestība vācu okupantiem.

Protams, Gomulka nebija viens savos centienos. Ne mazums Polijas progresīvo cilvēku ziedoja sevi atbrīvoša-

nas kara organizēšanai vācu aizmugurē. Pateicoties viņu pūlēm, 1942. gadā stingros konspirācijas apstākļos tika radīta poļu strādnieku partija (PPR), kas iemiesoja poļu tautas labākās revolucionārās tradīcijas. Slepna stipra saite stiepās starp zemes dienvidu normālē strādājošo Gomulku un vienu no PPR radītājiem un vadītājiem — biedru Marianu (Marselijs Novotko). Centrālā komiteja nozīmēja Gomulku par PPR Zeševskas organizācijas vadītāju. Tomēr drīz šis lieliskais organizators, kas teicami prata uzurēt sakarus ar masām, par spīti gestapo viltīgajai izspiedzei, bija nepieciešams Polijas politiskās pagrīdes centrā Varšavā. Partija izsauca Gomulku uz galvaspilsētu. 1942. gada augustā biedrs Veslavs — ar tādu vārdu Gomulku pazina pagrīdē — kļuva par PPR Varšavas organizācijas sekretāru.

Viens no pirmajiem lielākajiem pasākumiem, ko veica biedrs Veslavs, bija neilgi pirms tam radītās poļu proletariāta cīņas organizācijas nostiprināšana. Viņš iedzīlinājās izstrādājamo plānu detaļās, palīdzēja noasināt partizānu cīņas mākslu. Viņš personīgi piedalījās 1942. gada 17. oktobra kaujas darbībā, kad vienā naktī tika iznīcināti 34 vācu virsnieki. Tā bija atbilde par vāciešu pakārtajiem poļiem.

Hitleriešiem palīdzēja poļu reacionāro grupu paliekas. Izvirzījuši noderīgo «nogaidīšanas» lozungu, — it kā varētu nogaidīt tais dienās, kad pār apspiesto, asinīm noplūdušo Poliju debesīs bija aizvilktas Osvencimas un Maidanekas elles krāšņu dūmīms un izgarojumi! — Mikolaičiku un Arcisevskura Londonas «valdība» un tās «delegatura» deva dūrienu pēc dūriena patieso Polijas brīvības un demokrātijas cīnītāju mugurā, sadarbojās ar Himleru, dziedāja līdz Gebelsam un izplatīja melus par PSRS.

Milzīgs ieguldījums poļu idejiskās cīņas arsenalā pret iebrucējiem un nodevējiem ir PPR CK programmas deklarācija — «Par ko cīnāmies», kas pieņemta 1942. gada novembrī. Šis izcilais dokuments, ko pamatos izstrādājis Veslavs, ne tikai atklāja 1939. gada katastrofas vainīniekus un sauca uz cīņu, bet arī iezīmēja nākamās neatkarīgās demokrātiskās Polijas seju.

Cīņā par brīvo Poliju gāja bojā Marselijs Novotko. 1943. gada septembrī gestapo nejausi atklāja vienu no konspiratīvajiem dzīvokļiem, kur atradās PPR jaunais līderis Pavels Finders. Pavelu saķēra nedaudz minūtes pirms tam, kad pie viņa bija jāierodas biedram Veslavam. Tieši norunātajā laikā pie nama ieradās Gomulka. Taču viņam izlikās aizdomīga vientuļā mašīna uz ielas un viņš, neizmainīdams gaitu, ar mierīgu izskatu pagāja garām gestapo amatā... Briesmas apdraudēja Veslavu un viņa līdzgaitniekus katru dienu. Bet, biedri, kas dalījās ar Veslavu ikdienas varonībā, kalpodami savai tautai, stāsta, ka nosvērtā pārliecība nav viņu pametusi ne reizes.

1943. gada 23. septembrī PPR ievēlēja Vladislavu Gomulku par partijas CK ģenerālsekretāru. Šai postenī Veslavs, pirmkārt, centās sasniegt visas zemes patriotisko spēku vienību, kas spējīgi cīnīties par Polijas atbrīvošanu un atdzimšanu. Apvienodams izcila revolucionāra — praktiķa un teoretika īpašības, Veslavs jau dzīlā pagrīdē gāši redzēja nākotnes Polijas valsts iekārtas

pamatus un sociāli ekonomisko attīstību. «Mēs ceļam un celsim citu Poliju nekā tā, kas pastāvēja līdz 1939. gada septembrim,» — teica viņš biedriem.

Liekot stipru pamatu jaunajai demokrātiskajai Polijai, Veslavs panāca poļu tautas pagrīdes saeimas noorganizēšanu, kas 1944. gada naktī uz 1. janvāri tagadējā Polijas republikas prezidenta Boļeslava Beruša vadībā stājās pie darba. Pēc Gomulka priekšlikuma caur frontes līniju tika sūtīta delegācija uz Maskavu...

Drīz uzvarošā Padomju Armija sāka atbrīvot Poliju no vācu jūga. Padomju Armijas atbrīvotajā teritorijā nodibinājās Krajevojas Radaš Narodovas un tās veidotās Poļu Nacionālās atbrīvošanas komitejas vara. Tad visā plašumā parādījās PPR varonīgais radošais darbs, kas prata novest tautu pie valsts uzbuves, kas celta uz jauniem, strādnieku, zemnieku un darba inteliģences savienības pamatiem, pie poļu karaspēka izveidošanās, rūpniecības atjaunošanas, zemes sadalīšanas zemniekiem, kultūras atdzimšanas, draudzības nostiprināšanas ar PSRS.

Atbrīvotajā Polijā Gomulka bija vicepremjera postenī, bet pēc tam rietumu zemju ministrs. Viņš ir daudz darījis, lai katrs godīgs poļis pirmo reizi savas tautas vēsturē varētu teikt, ka viņa dzimtene ir viņa pašmāja. Izcīlu sava organizatoriskā talanta vērienu Veslavs parādīja tad, kad zeme viņam uzdeva chaosā pamesto teritoriju pārvērst par industriālā spēka un pārtikas pārplūsmas avotu, teritoriju, kas stiepās no Polijas agrākajām rietumu robežām līdz Lužeckas, Neisi un Oderas krastiem un platībā pārsniedz Dānijas, Holandes un Beļģijas apmērus kopā. Nebija pagājuši divi gadi, kopš Gomulka atradās šai postenī, kad jau vairāk nekā pieci miljoni poļu bija noņemti uz jaunās zemes, kas pilnīgā saskaņā ar vēsturisko taisnību tika iekļauta Polijas valsts sastāvā.

Turpmākā tautas demokrātijas attīstība, — pasvītroja Veslavs PPR CK 1947. gada aprīļa plenumā, — ir Polijas ceļš uz socialismu.

Sodien mēs varam teikt, ka jaunā Polija, tautas Polija, nostiprinājusies, nostājusies uz kājām un kļuvusi spēcīga. Visa demokrātiskā pasaule ar cieņu piemin vienu no demokrātiskās Polijas cēlāju vārdiem — Vladislavu Gomulku.

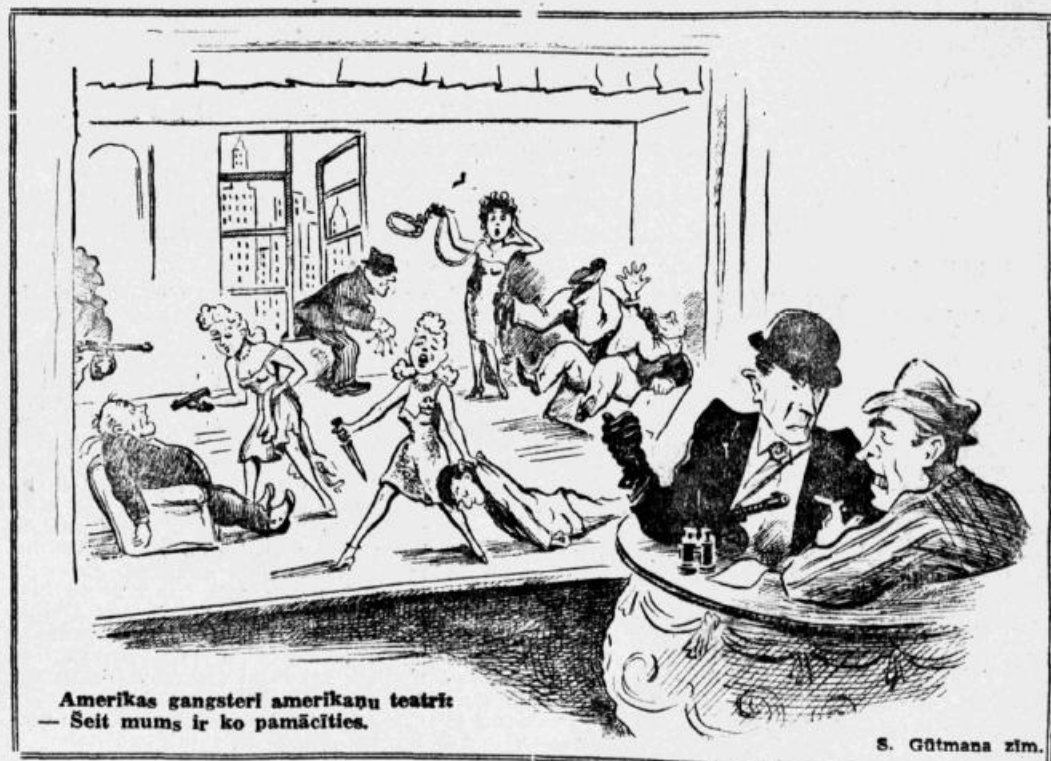
PAZIŅOJUMS

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā otrdien, 9. martā, pl. 18. Annas Brigades literārā mantojuma iztirzājumā. Sēdes vadītājs — tautas rakstnieks Andrejs Upišs, referents — Arvids Grigulis, Aicināti visi interesenti.

Kļūdas izlabojums

«Literatūra un Māksla» š. g. 9. numurā ieviesusies iespaidīgāda. Rīgas pilsētas mākslas darbinieku sanāksmes atferējuma trešajā slējā, pēdējā rindkopā jālasa: «Pirmais runātājs Jēkabs Mediņš atzina, ka kļūdas, kuras norāda partijas lēmums, ieviesušās ne tikai Latvijas Padomju komponistu savienībā...» un tālāk kā iespēst.

„Talanti“ un „pielūdzēji“

Latvijas Padomju mākslinieku savienības konference

3. un 4. martā Mākslas darbinieku namā notika Latvijas Padomju mākslinieku savienības radošā darba konference. To ar īsu ievadrunu atklāja mākslinieku savienības orgkomitejas priekšsēdētājs Leo Svemps. Pēc tam plašu runu teica LK(b)P CK sekretārs A. Peiše. Plaši un vispusīgi apskatot padomju tautas vispārējos lielos uzdevumus Stalina pēckara piecgades izpildē un mūsu tautas gaitā uz komunismu, biedrs Peiše uzsvēra VK(b)P CK lēmumu par ideoloģiskiem jautājumiem ārkārtīgi lielo nozīmi. Pievērdamies VK(b)P CK lēmumam par Muradeli operu «Lielā draudzība», biedrs Peiše atzīmēja, ka komponistu saimes darbā bija parādījušies daži tādi formalistiski paņēmieni, kas traucēja padomju muzikas tālāko attīstību un ka pēdējais lēmuma uzdevums bija iikvidēt šos trūkumus un kļūdas.

Noslēgšanās sevī, biedriskas kritikas trūkums vairākus ievērojamus talantus noveda formalisma strupceļā. VK(b)P CK lēmums ne tikai atklāj kļūdas un trūkumus, bet arī parāda ceļu to novēršanai. Tāpēc nepieciešams dzīli izprast LK(b)P CK lēmumā izvirzītās prasības: pievērsties klasiskajam mantojumam, radoši un kritiski apgūt šo mantojumu, vienmēr reaģēt uz mūsu dzīves prasībām, radīt ļautīgus, patiesus un pilnvērtīgus darbus, neatrauties no tautas, bet dot tai tuvus un saprotamus darbus; augsti pacelt profesionālo līmeni, kas nepieciešams radošo nodomu realizēšanai. Visas šīs prasības attiecināmas arī uz tēlojošo mākslu. Mūsu mākslinieku lielais uzdevums ir: parādīt to jauno, kas radies mūsu dzīvē, to, ar ko mūsu dzīve atšķiras no agrākās. Mūsu kopējais uzdevums ir pāreja uz komunismu. Temps atkarājas no mums, no tā, kādā mērā mums izdosies pārvarēt vecās atliekas — šovinistisko nacionalismu, individualismu, kas traucē mūsu šodienas darbu.

Par latviešu tēlojošās mākslas aktuālajām problēmām referatu nolasīja A. Lapiņš. Referātu sniegsim mūsu laikraksta nākamajā numurā. Koreferātus nolasīja Zemdegis (par skulptūru), Upišs (par grafiku), O. Skulme (par teatru dekorācijām) un Eglītis (par pilsetu noformējumu valsts svētku dienās).

Par temu «Padomju cilvēka tēls krievu un padomju mākslā» runāja mākslas pētnieks M. Funks.

Mākslas lietu pārvaldes priekšnieka vietnieks Balodis norādīja uz trūkumiem Mākslinieku savienības orgkomitejā. Orgkomitejas priekšsēdētājs L. Svemps runāja par jauno kadru audzināšanas nepieciešamību. Muzikas fonda direktors Kārklīns ziņoja par pasākumiem nodalā esošo trūkumu novēršanai.

LK(b)P CK Kultūras daļas vadītāja M. Buša, pasvītrojot kritikas un paškritikas ārkārtīgi lielo nozīmi mūsu dzīves un mākslas attīstībā, pievērsās jautājumam par formalismu mākslā. Viņa atzīmēja, ka formalisma sakne ir subjektīvais idealisms un ka mākslinieku galvenais uzdevums ir iznīdēt formalismu, radot augstvērtīgus, tautai tuvus un saprotamus, šīdienas padomju dzīves lielajām idejām piesātinātus darbus. Tālāk viņa norādīja uz tautas ornamenta lielo nozīmi lietiskajā mākslā. Apskatot dažus jautājumus par teatru dekoratīvo mākslu, b. Buša pieskārs politiskajai satīrai, kas nav pietiekami novērtēta.

Mākslinieku savienības sekciju un orgkomitejas darbs vēl nav nokārtots tādā mērā, lai tas pilnīgi atbilstu mūsu laika lielajām prasībām.

Konference nosūtīja vēstuli biedram Staļinam.

Par konferences darbu un mūsu tēlotājas mākslas uzdevumiem plašākus materiālus sniegsim nākamajā numurā.

Fakti, kas runā paši

ANGLOSAKŠI ITALIJĀ

Angļu laikraksts «The New Statesman and Nation» nesēn ievietojis kādas itāļu ārstes vēstuli, kurā viņa apraksta angļu un amerikāņu misijas locekļu uzvešanu Itālijā:

«... Sicīlijā man bija dažādi piedziņojumi. Man nācās konstatēt, ka angļu un amerikāņu medicīnisko misiju darbinieki savos uzskatos maz atšķiras no fašistiem un ka viņi ienāst itāļus. Kāds kara ārsts, kas bija aicinājis mani sev pār palīgu (sakarā ar malarijas apkarošanu), bija vecs anglis — tipisks koloniju ierēdnis; viņam likās, ka brauciena laikā varēs mani izklaidēt, stāstot par savām attiecībām ar «iedzimtajiem». Viņš bija ļoti lepns uz to, ka bija šis itālis («un tas nozīmē, ka esmu laids darbā arī kājas»), kamēr viņam neteicu, ka es arī esmu iedzimtā; tad viņš kļuva ļoti tēvišķs un laipns un, saprotams, teica, ka es neizskatīties pēc itālietes — it kā tas varētu man glāimt! Kad mums bija jāpārgul viennīcā, viņš lietšķīgi pieprasīja tikai vienu istabu. Un nākamajā rītā viņam pat bija nekaunība jautāt, kāpēc es biju gulējuši citā istabā. It kā ar to vēl nepietīktu, cits anglis bija tikpat cinisks pret mani, bet amerikāņu virsnieks vēl uzbāzīgāks. Tas pats kara ārsts teica man, ka Itālijā vajadzīgs jauns duce — burtiski viņa vārdi! Tajās pašās domās

bija gandrīz visi misijas locekļi. Viņi apgalvoja, ka visi itāļi bijuši simtprocentīgi fašisti līdz tam laikam, kad kļuva skaidrs, ka Vācija zaudēs karu. Kāds amerikāņu virsnieks vēl piebilda, ka Itālijā nav bijis partizānu, ka fašisms Itālijā ļoti daudz devis un ka Musolini bijis izcilis cilvēks.»

GODALGAS PAR ZĀDZĪBĀM

Blākus literārām godalgām Amerikas Savienotajās Valstīs ik gadus piešķir arī godalgas par oriģinālākajām zādzībām. 1947. gadā pirmo vietu ieguva vīrs, kas Gudingas pilsētā (Konektikutas štātā) nozaga 20 tonnīgu tiltu; otro un trešo vietu daļa kļēģu mūra un telefona staba zagli.

Gandarījuma godalga piešķīra četriem zagļiem: vienam, kas Los-Andželēs paspēja automobilī garbraucošai sievietei novīkt no parksta gredzenu 3000 dolaru vērtībā; vienam, kas kinoteātri aizmigušam apmeklētājam izvilka no kurpes 45 dolarus, kaut gan gulētājs bijis ļoti kutēlīgs; vienam, kas ienācis kādā Čikago pilsētas kafējnīcā un paspēdījis kasierei; zīmi: «Kundze, atnācu pēc naudas un uzlieku jums visu atbildību par traģedijas novēršanu»; un kādam, kas izracis tuneli zem ogļu noliktavas un pa vienam gabalam nozadzis 10 t ogļu.

DENACIFIKĀCIJA BIZONIJĀ

Darmštates internēto noņemtas tribunāls nesēn atzinis, ka SS-grupenfirers Georgs Jēdike ievēdamgs kara noziedznieku sarakstā. Georgs Jēdike, kas jau 1930. gadā iestājies nacionālistu partijā un kara laikā par «sevišķiem nopelniem» kļuvis par ģenerālleitnantu, pārsūdzēja tiesas lēmumu. Augstākā denacifikācijas tiesa atzina viņa iebildumus par pareiziem un uzlika viņam tikai 5000 marķu naudas sodu.

Bet ģenerālleitnants ar to neapmierinājās: viņš iesniedza lūgumu izmaksāt viņam pensiju, sākot ar 1945. gada 1. maiju. Un varas organi tiešām piešķīra Georgam Jēdikem pensiju 1300 marķu apmērā. 17. februārī šis kara noziedznieks, bijušais SS-grupenfirers saņēma «viņam pienākošo» 27.622,47 marķus.

S. Gūtmana zīm.